

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טבור) כי במצוותך האמנתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מנח - מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מרבי; דרנא - מוציא; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה - שני ואו רבוי /או מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 - סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מנח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישייה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, הצנת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכתא; תלישא-גדולה = תלסא - דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכתא; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע פ.

1.1 ויקרא בהר כהא

ויקרא בהר כהא, - ב: [א] וידבר ה' אל-משה בקהר סיני לאמר:

[ב] דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת לה:

[פסיקתא זוטרתא (לקח טוב)] ויקרא פרשת בהר [המתחיל דף ס"ט,ע"ב]

[כה, ב] דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם. לדורות. כי תבאו אל-הארץ. אל הארץ המיוחדת. אשר אני נתן לכם. ולא עמון ומואב. ושבתה הארץ שבת לה. להודיע כי לה' הארץ. ברא את עולמו בששה ימים ונח ביום השביעי. נתן הארץ לחרוש ולזרע שש שנים ולשבות שביעית:

דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם - זקא-קטן מלמד על שני לימודים, אחד מהם עשוי להיות דבר אל-בני ישראל - גרשיים מהפך פשטא כעין יצא מן הכלל להקל ולא להחמיר. כאן מלמד כי שביתת השבוע בשבת ושביתת הארץ בשנה שביעית מקילים על הישראלי את עבודת ה' ומשפיעים לו ברכה. ומפר' אח"מ ואמר יש ללמוד להזהיר הגדולים על הקטנים להנכנס במצוות לפני חיוב כבוגרים ואז יקלו עליהם קיומם משעת חיובם במצוות.

דבר אל-בני ישראל - גרשיים מהפך פשטא כעין יצא מן הכלל להקל ולא להחמיר.

דבר - גרשיים בתפקיד כעין יציאת מצות שמיטה מכלל המצוות ללמד כפ' רש"י בשם תו"כ (א) בקהר סיני - מה ענין שמיטה אצל בקהר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני? אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני; כך שנויה ב'תורת כהנים' (בהר פרשתא א,א).

ומפרש [רש"י] את תו"כ ב-(כה,א), ומסביר ונראה לי שכך פירושה: לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה שמיני היו כולם כללותיה ודקדוקיה, וחזרו ונשנו בערבות מואב.

[שפת"ח] (י' בהר כה,א).. מכת יתור לשון של בקהר סיני. ... למה נאמר כאן בקהר סיני? אלא בא ללמד כאן על כל דבור ודבור שנאמרו למשה שמיני היו כללותיה ודקדוקיה. והרי בנין אב לכל התורה כולה.

(י' בהר כה,א) בקהר סיני - מרכא טפחא, כעין קבוצת דברים העשויה להתרחב, אפשר שבשילוב עם פסוק (כה,ב) בא ללמד דרשת תו"כ מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני;

כמו-כן בפסוק שעוסק בכל מצוות התורה נמצאת תבנית כזאת ועם פירוש דומה (י' בחקתי נו,מו) אלה חקקים והמשפטים והתורה אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בקהר סיני ביד-משה: פ (י' בחקתי נו,מו) בקהר סיני - מרכא טפחא, כעין קבוצת דברים העשויה להתרחב,

לימוד שני: (כה,ב) דבר אל-בני ישראל - גרשיים מהפך פשטא כעין יצא מן הכלל להקל ולא להחמיר.

קשור לנושא שנת שמיטה ולנאמר בסיפא של הפסוק ושבתה הארץ שבת לה'. ובא להקל במשמעות שביתת הארץ. [דיני שביעית, דגל ירושלים, פרק מלאכות דאורייתא וכלליהן, פרק מלאכות דרבנן וכלליהן] ... מלאכות דאורייתא ודרבנן שמטרתן לתועלת הצמיחה אסורות באופן מחלט. מלאכות דאורייתא אסורות אף אם הם באות "לאוקמי" כלומר לשמור על הקיים ולמנוע הפסד, אבל עבודות דרבנן הבאות לשמור על הקיים מותרות אבל רק בגידולין שאין בהם איסור ספיחין. ועוד מותר קטיף וליקוט פירות ששית המבשילים בשביעית ללא הגבלות שנת שביעית (לא למסחר, לא להפסד) בכמות ובכלים של שש שנים שבין שביעית לשביעית, והוצאתן לחו"ל.

התורה הסמיכה מצות שמיטה להר סיני ללמד ע"י יוצא מן הכלל, שאף-על-פי שאיזה פרטים ממצות שמיטה לא נשנו במפורש בערבות מואב, תבנית הטעמים של דבר אל-בני ישראל - גרשיים מהפך פשטא פועלת בתפקיד כעין יצא מן הכלל להקל ולא להחמיר. תקל על עצמך כאשר תאמין במסורת, שכל שנאמר בהר סיני נשנה בערבות מואב. אע"פ שלא הכל נשנה במפורש.

לפי השיטה המציעה נקודות קשר בין טעמי המקרא לתורה שבע"פ, משוער כי תבנית הטעמים של הכתוב כאן (כה,ב) אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל-הארץ המכילה פעמיים זקא-קטן בין שני טעמים קיסרים (כאן סלוק מן הפסוק הקודם ואתנח שאחרי הכתוב הזה) מלמדת על בסיס אוסף הפסוקים לדרשות התורה שבעל-פה שמופיע בהן אופן דרשה "בנין אב" או "הקש", "או דבר החזור וקורה" בכתוב שעליו או בסמוך אליו נאמר אופן דרשה כזה, מופיעה תבנית הטעמים פעמיים זקא-קטן ולעתים נדירות זקא-קטן זקף גדול בין שני קיסרים (אתנח ... סלוק או סילוק אתנח). אמנם בפסוק (ויקרא בהר כה, א) "בקהר סיני" אין תבנית זאת אבל בפסוק הסמוך אליו (ויקרא בהר כה,ב) העוסק במצוות שמיטה והמשמש כבסיס למסקנת תו"כ נמצאת תבנית זקא-קטן ... זקא-קטן בין שני קיסרים בכתוב אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל-הארץ, התבנית הזאת מופיעה בתורה כ-676 פעם ומתוכם זהו עד עתה 120 בדרכי דרשה אלו. לכן עולה ההשערה כי זה אפשרות ללימוד בנין אב.או הקש או דבר החזור וקורה. כאן זה בנין אב כפירוש שפת"ח שהובא לעיל.

ויקרא בהר כה,ד: ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שךך לא תזרע וכרמך לא תזמר: ובשנה השביעית - מנח רביע, אילו לפחות ארבע דרשות ילמדנו מכך? והאם הן קשורות להמשך המקרא?

אוסף (א) ע"פ פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) ויקרא פרשת בהר דף ע עמוד א קשור להמשך המקרא ומלמד כי לשביתת הקרקע של השנה שביעית, היינו לא תזרע ... לא תזמור יש לפחות ארבע או חמש הלכות.

ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ. מהו שבת שבתון (א) שתי שבתות להביא את שנחנטו פירותיהן בשביעית ולא נגמרו עד שנה שניה או שלישית שאתה נוהג בהן דין שביעית והן חייבין בפירות בשביעית שנאמר (ויקרא בהר כה,ה) שנת שבתון יהיה לארץ מכאן אמרו במסכת שביעית בנות שוח שביעית שלהן שניה לשלש שנים. פירוש בנות שחה תאני חירותי ואינן יפות כשאר כל התאנים. והא אם נחנטו בשביעית אין פירות להאכל עד שנה שניה לשמטה הבאה שהן עושות שלש השנים שביעית וראשונה ושניה.

(ב) ולכל האילנות היא שנה שניה וחייבין פירותיהן במעשר ופטורין מן הביעור. (טט - והביעור בשנה התשיעית)

(ג) ואלו בנות שוח נוהג בהן בשנה שניה דין שביעית פטורין הן מן המעשר וחייבין בביעור שנאמר (ויקרא בהר כה,ה) שנת שבתון

יהיה לארץ.

(ד) וכן אמר רבי יהודה בפרסות שביעית שלהם מוצאי שביעית שהן עושין לשתי שנים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ...; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחכה; תלישא-גדולה = תלסא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחכה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

(ה) **שְׁבִיעֵת לַיְלָה**: להודיע **חומר השביעית** שהרי **שבת בראשית** נאמרה **בה שבת לה' ושביעית** נאמר **בה (ויקרא בהר כהד) שְׁבִיעֵת לַיְלָה**.
שְׁדָדָה לֹא תִרְעַע וְכַרְמֶךָ לֹא תִזְמַר: כל מלאכה שבשדך וכל מלאכה שבכרמך כגון החרישה והעדרו והניכוש והכיסוח והבקוע ואין מאבקיין ואין מפרקיין ואין מזבליין ואין מקרסמין ואין מזרדיין ואין מפסליין באילן כל מלאכות שצורך השדה והכרם אסור ושאר מלאכות של (בית דין) מותרין;

לענין מספר השנים שבהן מורגשת השפעת שנה שביעית יש לומר כי (א) 45 יום קודם לשנה שביעית אין לנטוע. ובימי בית המקדש שבתו מעבודות שדה כבר מפסח בשנה הששית; (ב) השנה השביעית עצמה; (ג) השנה השמינית שבה יש לנהוג קדושת שביעית בירקות ופירות שגדלו בשנה שביעית; (ד) בתאנים הנקראים בנות שוה יש קדושת שביעית גם בשנה תשיעית

אוסף (ב) ללא קשר להמשך המקרא
 (א) ר"ה בתשרי הוא היום הקובע לכניסת ויציאת שנת שמיטה **בבלי ראש השנה תב**, ולשמיטין. מנלן? דכתיב **(ויקרא בהר כהד) וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִית שֶׁבַת שְׁבִעוֹן יִהְיֶה לְאַרְצְךָ**, וגמר שנה שנה מתשרי, דכתיב **(דברים יא) מראשית השנה**. - ולגמור שנה שנה מניסן, דכתיב **(שמות יב) ראשון הוא לכם לחדשי השנה**. - דנין שנה שאין עמה חדשים משנה שאין עמה חדשים משנה שיש עמה חדשים
 (ב) ובמוצאי שביעית - הקהל
 (ג) ולא שביעית ליציאת עבד עברי ואמה עבריה

ולזה אפשר להוסיף את אוסף (ג) שבו שני פרטים קשורים לשביתת הארץ, ע"פ **זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (ויקרא) בהר קחב, ובשנה השביעית שבת שפיתון וגו'**,

- (א) פקודא דא לשבות בשנה השביעית (היינו הכנה לשביתת הארץ)
- (ב) ואבתריה לשבות בשביעי, (השביתה עצמה בשנה השביעית)
- (ג) ואבתריה להשמיט כספים בשביעית (שמיטת כספים בסיומ השנה השביעית **דברים ראה טו**)
- (ד) ואבתריה למנות שבע שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה, וגו' בסה"כ ביניהם יותר מארבע הלכות הקשורות לשנה השביעית

ויקרא בהר כהה, ו: - [ה] את ספית קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר שנת שפיתון ינהיג לארץ: [ו] והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולבאנתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך: והיתה - תלישא-גדולה, לימוד אלפניו ולאחריו בתפקידי תלישא.

לימוד לאחריו – בתפקיד של עקירה ומחיצה ושיעור, עקירת מחיצת הבעלות ולהפקיר הפרות שבשדות ובמטעים לכל, וגם במצוות ביעור מן הבית. **כרש"י** שלא תנהוג בס כבעל הבית אלא הכל יהיו שוים בה וגו' **ר' יוסף בכור שור והכל אוכלים משולחן גבוה**. יש לכך גם בטוי בפריצת ארבעה או יותר פרצות בגדר השדה והכרם. ואולי לכך ירמוז גם **ויקרא בהר כהד, ובשנה השביעית – מונח רביע, לפחות ארבע פרצות בגדר.**

- * לימוד לאחריו – ע"פ בבלי סוכה מ,ב, בתפקיד בעל בחינה נעלה, הגדל בשנת השבת ישאר בהוייתו,
- * א' נשאר בקדושת שביעית או שנת יובל גם כאשר נמכר בכסף או בחליפין וגם הנכנס במקומו נתפס בקדושת שביעית רק אם יוחלף שוב או החילוף הראשון יצא לחולין והאחר יתפס בקדושת שביעית (ראה **בבלי סוכה מ,ב** ב"היתה לכם")
- * ב' תלישא גדולה בתפקיד לימוד אלפניו עוקר האיסור הגורף המשתמע **מסוק ה'** מדאורייתא הותר איסוף הספיחים שב- (כה,ה),
- * ג' תלישא גדולה בתפקיד לימוד אלפניו בשיעור מזון שלוש סעודות לאדם, שיטול אדם מן ההפקר המיוחד הזה של שביעית בכל פעם שלוקח מן השדה והכרם ולא לצבירה ולמסחר. אסוף ספיחים נאסר מדרבנן.

ויקרא בהר כה, יב: פי יובל הוא קדש תהנה לכם מן-השנה האכלו את-תבואתה: ירושלמי שביעית פ"ד ה"ז (וילנה יב ב) (ההסברים בסוגרים ע"פ אור יעקב)

גמרא ... כתיב **(ויקרא בהר כה, יב) פי יובל הוא קדש תהנה לכם וגו' (מן-השנה האכלו את-תבואתה)** מה תבואתה קודש אף היא קודש. (דורש מהתיבות **מן-השנה האכלו את-תבואתה**: , להקיש **השנה** דהיינו ארץ-ישראל עצמה, ל- **תבואתה**, מה תבואת ארץ-ישראל קודש, שנוהגת בה קדושת שביעית ושאר מצוות התלויות בארץ, אף ארץ-ישראל עצמה קדושה **הוא** ויש לחבבה מפאת קדושתה ומביא עובדות מהאמוראים שהיו מחבבים את הארץ וגו'). מסיימת הגמרא **(תה קב,טו) פי-רצו עבדיך את-אבניך ואת-עפרה יחגונו:**

- טט – (א) קדושת תבואת שביעית נלמדת בהיקש מקדושת תבואת יובל מכאן. לכן כאן מתאים לומר מה תבואת שנת היובל קודש כן גם ארץ-ישראל עצמה קדושה ויש לחבבה מפאת קדושתה.
- (ב) [תורה שלמה – ירושלמי שביעית פ"ד ה"ז]: מביא מוקדם שהוא מאוחר המלמד על קדושת תבואת יובל: **(וי בהר כה, יב) פי יובל הוא קדש תהנה לכם] [תבואתה]:**
 כתיב **(וי בהר כה, יב) פי יובל הוא קדש תהנה לכם** וגו' מה היא (הארץ (טט: הכתובה מוקדם) קדש אף **תבואתה** קודש (טט: ע"י ניצול תבנית הטעמים של **מן-השנה** – קדמא זקף-קטן במלים מוקפות משמעהו כעין מוקדם והוא מאוחר בענין צרף את הכתוב מאוחר בסוף הפסוק אל הכתוב מוקדם) (ויש לנהוג בפירות שלה קדושה בשנת הקודש ולפיכך לא ניתן אלא לאכילה ולא להפסד, **פני משה**)
- (ג) **מן-השנה** – קדמא זקף-קטן במלים מוקפות כעין מידה מוקדם והוא מאוחר בענין. **דרוש** מה **את-תבואתה** המאוחר בענין קודש אף המוקדם בענין **מן-השנה** – ארץ-ישראל קודש
- (ד) **תאכלו את-תבואתה**: - טפחא סלוק, טפחא שנוי באופן הביעור. סלוק – מגביל, אכילת האדם מתבואת הארץ מוגבלת לכל זמן שיש לחיה לאכול מן השדה. כלה מן השדה כלה (בער) מן הבית, בשנוי לא בביעור ממש אלא בהפקר.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך = פשט; מרכא = מרכא; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שנוי רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפך); הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.2 ויקרא בהר כה,א

ויקרא בהר כה,ג:

שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר פרמך ואספת את-תבואתה:

ירושלמי שביעית פ"ב ה"ה (וילנה ה ב) אמר רבי זעירא כתיב (וי' בהר כה ג) שש שנים תזרע שדך – מהפך פשטא מונח זקא-קטן (הגמרא מדלגת על חלק הפסוק הבא ושש שנים תזמר פרמך - מרכא טפחא מונח אתנה) (וממשיכה בכתוב) ואספת – טפחא את-תבואתה - סלוק ששה זורעין וששה אוספין וגו'

השנה שמות משפטים כג י: ושש שנים תזרע את-ארצך ואספת את-תבואתה: ושש שנים תזרע את-ארצך - אתנה ואספת - טפחא את-תבואתה - סלוק

פירוש אור יעקב - דמשמע להגמרא שתיבת ואספת - טפחא קאי על שש שנים הנאמר לפני-כן, שבעינן (שצרא) שש שנות זריעה ושש שנות אסיפה

פירוש פני משה כתיב שש שנים - מהפך פשטא ברייתא בתורת כהנים פ' ב מנין לאורז ולדוחן ולפרגין ולשומשומין שהשרישו לפני ראש השנה כונסין אותם בשביעית (כי נחשבים פירות ששית)? תלמוד לומר ואספת את-תבואתה - טפחא סלוק בשביעית. יכול אע"פ שלא השרישו (לפני ראש השנה) תלמוד לומר ושש שנים תזרע שדך ... ואספת ששה זרעים וששה אסיפים לא ששה זרעים ושבעה אסיפים. כלומר מתורא ד- ואספת - טפחא, דרשינן שאתה אוסף בשביעית מה שנזרע בששית וגו'

- טט - מהלך הסוגיה בתרומות ומעשרות וכו' לשביעית נתן פסוק לתבואות ולזית שילכו אחר שליש גידולן, פסוק במקום אחר מדבר על פירות שהולכים במ אחר חנטה
- לפי רבי זעירא הפסוק ויקרא בהר כה,ג: הוא עבור צמחי מאכל (אורז, דוחן, פרגין, שומשומין) שהולכים במ אחר השרשה. צמחים אלו נזרעים או נשתלים סממ' לראש השנה ולא לפני-כן. זמן השרשתם הוא הקובע לשנת תרומות ומעשרות (תרו"מ) ואם נזרעו לפני ראש השנה של שביעית והשרישו קודם לראש שנה שביעית, הפירות יחשבו לתרו"מ של שנה ששית.
- ואספת את-תבואתה - טפחא סלוק, את-תבואתה סלוק מגביל את התבואה לתרו"מ לשנה שבה השרשה הייתה קודם לראש השנה של שנה הבאה משש שנים במחזור של שבע שנים. ואספת - טפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין מענין הנדרש מ- את-תבואתה ללמד כי ואספת יכלול תבואה שהשרישה קודם ראש השנה הבאה לענין תרו"מ של שנת השרשה של צמחים אלו אף-על-פי שואספת בשנה שאחרי שנת השרשה.
- ואספת - טפחא, טפחא ללא מרכא לפני בתפקיד רבוי לא מוגבל מרבה את כל סוגי התבואות שהשרישו קודם ראש השנה לענין תרו"מ של שנת השרשתם למרות אסיפתם בשנה אחרת. ובתנ"כ גם אסיפה בשנה שביעית שתחויב בתרו"מ של ששית.

פסוק ויקרא בהר כה,ג לימד על תרו"מ של יבולי אורז דוחן פרגין ושומשומין שלא בשנת השרשתם שיהיו לשנת השרשתם ולא לשנת איסופם. הרחבת ענין חיוב תרו"מ ליבולים אחרים לפי בחינות אחרות נמצא בפסוק (ויקרא בהר כה,ד) ובשנה השביעית שבת שבתון יתנה לארץ שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר:

- בפסוק הבא (וי' בהר כה,ד) שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר נלמד מ-וכרמך - טפחא שהמלאכות האסורות בשביעית הן אלו שנוהגות בכרם ובשדה. מזה יש ללמוד ש-(וי' בהר כה,ג) ואספת מדבר גם על תבואות הכרם (רובם הולכים בתר חנטה) וגם על תבואות השדה (שליש גדולם קודם ר"ה או השרשה קודם ר"ה)
- אלו שהביאו שליש בשנה אחת בד"כ נאספות באותה שנה אבל גם אם נאספו אח"כ לענין תרו"מ הולכים לפי השנה שבה הביאו שליש גידולם
- כ גם בחנטה
- אז כשם שאלו נאספות בשנה שאחרי בכל זאת לתרו"מ הולכים לפי שנת שליש וחנטה כ גם לאלו שהשרישו לפני ר"ה לתרו"מ הולכים אחר שנת השרשה.
- לכן גם אם נאספו בשביעית נחשבים לתרו"מ לששית.

ויקרא בהר כה ו - ז,יב:

[ו] וְהִיְתָה שֶׁבֶת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֶכְלָהּ לֶחֶם וְלַעֲבֹדָהּ וְלִשְׂכִירֶיהָ וְלַתּוֹשְׁבֵי הַנְּקָרִים עִמָּךְ:
 [ז] וְלִבְהֵמָתְךָ וְלַחֲנִיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל-תְּבוּאָתָה לְאֶכְלָהּ: ס
 [יב] בִּי יוֹבֵל הוּא קָדֵשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן-הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָה:
 זכריה יא ח: וְאֶכְתָּר אֶת-שְׁלֹשֶׁת הַרְעִים בִּירַח אֶחָד וְתִקְצֹר נַפְשֵׁי בָהֶם וְגַם-נַפְשָׁם בְּחֻלָּה בִּי:
 תהלים קב טו: כִּי-רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת-אֲבֹנֶיהָ וְאֶת-עַפְרָהּ יִחְנְנוּ:
 שה"ש ב ג: הַתְּאֵנָה חֲנֻטָה פְּגִיחַ וְהַנְּפִנִים וְסִמְרָר נְתַנּוּ רֵיחַ קוֹמֵי לְכִי לֶחֶם רְעֵנִי יִפְתֵּי וְלִכִּי-לֶחֶם: ס
 מתני' מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית?

- פני משה משום דכל זמן שאינן ראוין לאכילה אסור לקוץ ולאכול שהרי הוא מפסידן ורחמנא אמר (וי' בהר כה,ג) לְאֶכְלָהּ ולא להפסד (פסחים נב,ב) הפגים משהזריחו אוכל בהן בפיתו בשדה, בחילו כונס לתוך ביתו וכן כיוצא בו בשאר שני שבוע חייבין במעשרות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תמצית ההשערות; **תנח**, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך = מציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע פ.

- פני משה הפגין. פגי תאנה כדכתיב (ש"ש ב,ג) **הַתְּאֲנָה הַנְּטִיחַ פְּנֵיהָ**.
- אוכל בהן פתו בשדה. אבל לא יכניסם בתוך ביתו, כדודיש בגמ' דכתיב (וי' בהר כה,ז) **כָּל-תְּבוּאֹתָהּ לֶאֱכֹל** וכתיב (וי' בהר כה,ב) **לְמִן-הַשָּׂדֶה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאֹתֶיהָ**. בענין שתי תבואות הכתוב מדבר **אחת** מענין השדה **ואחת** שמותר לו לאכול בבית והיינו כשנתבשלו כדקתני בסיפא.
- **גמרא** מהו ביחילו. ר' חייא בר בא אמר חיייתה כמה דתימר (**מכירה יאח**), **וְגַם נִפְשָׁם בְּחִלָּה בִּי**: כתיב (וי' בהר כה,ז) **וְלִבְהִמְתָּךְ וְלִחְתֶּיךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל-תְּבוּאֹתָהּ לֶאֱכֹל**: ר' חייא בר בא אמר שתי תבואות אחת מן הבית ואחת מן השדה וכתיב (וי' בהר כה,ב) **לְמִן-הַשָּׂדֶה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאֹתֶיהָ**.
- **ר"ש סיריליאו** מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית? דפירות האילן אסור (לאכלן) (לתלשן מן האילן) קודם שיגיעו לעונת המעשרות דבעינן דנחית עלייהו שמא דפרי, וטעמא מפרש ב-**תו"כ בהר פ"א** דכתיב (וי' בהר כה,ז) **תִּהְיֶה כָּל-תְּבוּאֹתָהּ לֶאֱכֹל** מכאן שאינה נאכלת אלא **תבואה**, מכאן אמרו מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית הפגין משזיריחו וכו' כדתנן במתני'. ובגמרא דהכא מפרש טעמא אחרינא דכתיב (וי' בהר כה,ב) **קָדַשׁ בֵּין בֵּין הִיא בֵּין תְּבוּאֹתָהּ** (בין שנת היובל בין תבואתה) לומר לך דקדושה **תְּבוּאֹתָהּ** וכי היכי דגבי קדשים אין מביאין אתן לבית הפיסול (**נחמים עה,ב**) הכי נמי אין אוכלין פירות שביעית אלא בעניין שיחיה הנייה (אכילה מהנה ולא אכילה מאוסה).
- **ביאור הגר"א** ... רבי ח' בר בא אמר שתי תבואות. פ' שתי שיעוריים, **אחת** שאוכל פיתו בשדה, **ואחת** שכונס לתוך ביתו. **ביאור הגר"ח** (הרב חיים קנייבסקי) ... רבי ח' בר בא חזר ואמר (וי' בהר כה,ב) **לְמִן-הַשָּׂדֶה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאֹתֶיהָ** והוא קרא יתירה. **שתי תבואות** הכתוב מדבר. אחת מן הבית ואחת מן השדה. ללמדך שיש תבואה שאתה אוכלת בשדה כגון פגין משזיריחו אבל אין אתה כונסה לבית.

ירושלמי שביעית פ"ד ה"ז (וילנה יב ב) (ההסברים בסוגרים ע"פ אור יעקב)

- גמרא ... כתיב (וי' בהר כה,ב) **כִּי יִבָּל הוּא קָדַשׁ תִּהְיֶה לְכֶם** וגו' (לְמִן-הַשָּׂדֶה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאֹתֶיהָ): מה **תְּבוּאֹתָהּ** קודש אף היא (הארץ) קודש. (דרוש מהתיבות **לְמִן-הַשָּׂדֶה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאֹתֶיהָ**: להקיש **הַשָּׂדֶה** דהיינו ארץ-ישראל עצמה, ל- **תְּבוּאֹתָהּ**, מה תבואת ארץ-ישראל קודש, שנוהגת בה קדושת שביעית ושאר מצוות התלויות בארץ, אף ארץ-ישראל עצמה קדושה **הוּא** ויש לחבבה מפאת קדושתה ומביא עובדות מהאמוראים שהיו מחבבים את הארץ וגו')
- ט - א' קדושת תבואת שביעית נלמדת בהיקש מקדושת תבואת יובל מכאן. לכן כאן מתאים לומר מה תבואת שנת היובל קודש כך גם ארץ-ישראל עצמה קדושה ויש לחבבה מפאת קדושתה.
- ב' קדושת תבואת יובל נלמדת ע"פ לימוד שמביא **תורה שלמה** הדורש הקרא באופן הבא [יב] **כִּי יִבָּל הוּא קָדַשׁ תִּהְיֶה לְכֶם** ... **תְּבוּאֹתָהּ**: הדרש הזה כאילו מנצל את תבנית הטעמים של **לְמִן-הַשָּׂדֶה** - קדמא זקף-קטן בתיבות מוקפות שמשמעו כעין מוקדם והוא מאוחר בענין לומר שלצורך הדרש קרב את המאוחר **תְּבוּאֹתָהּ**: אל הרישא [יב] **כִּי יִבָּל הוּא קָדַשׁ תִּהְיֶה לְכֶם**. והתוצאה [יב] **כִּי יִבָּל הוּא קָדַשׁ תִּהְיֶה לְכֶם תְּבוּאֹתָהּ**:
- ג' **לְמִן-הַשָּׂדֶה** - קדמא זקף-קטן בתיבות מוקפות כעין מידה מוקדם והוא מאוחר בענין. **זרש** מה **אֶת-תְּבוּאֹתֶיהָ** המאוחר בענין קודש אף המוקדם בענין **לְמִן-הַשָּׂדֶה** - ארץ-ישראל **קודש**
- ד' **תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאֹתֶיהָ**: - טפחא סלוק, טפחא רבוי לא מוגבל. סלוק – מגביל - ממעט, בסה"כ מרבה את כל הארצות האחרות למעטן ממעלת חביבות ארץ-ישראל.
- **מסיימת הגמרא תהלים קב טו כִּי-רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת-אֲבֹנֶיהָ וְאֶת-עַפְרָתָה יִחַגְּנוּ**

1.2.1 ירושלמי שביעית פ"ז ה"א (וילנה יח א) גמרא (הסוגריים ע"פ אור יעקב) ויקרא בהר כה,ו:

וְהָיְתָה שֵׁשֶׁת הָאָרְצִים לְכֶם לְאֶכְלָהּ לָהּ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלֹאֲמַתְךָ וְלִשְׂכֵינֶיךָ וְלִתְּשׁוּבֵיךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ:
[ז] וְלִבְהִמְתָּךְ וְלִחְתֶּיךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ
תִּהְיֶה כָּל-תְּבוּאֹתָהּ לֶאֱכֹל: ס

- צבועין לאדם מניין שתהא עליהן קדושת שביעית. נישמענא מן הדא (וי' בהר כה,ו) **וְהָיְתָה שֵׁשֶׁת הָאָרְצִים לְכֶם לְאֶכְלָהּ, לְכֶם - כל** שהוא צורך לכם, ותני עלה כגון אכילה ושתייה וסיכה וצביעה. (תיבת **לְכֶם** - יתירה ודרשו ממנה לכל צרכיכם וגו')
- ט - כמו הדרישה בקרא **תנור וכירים יהיו טמאים, ויהיו טמאים לכם**

בהמשך **הגמרא** הנ"ל ... רבי יוסי בשם רבי לא, שמע לה מן הדא. (וי' בהר כה,ז) **תִּהְיֶה** אף להדלקת הנר ולצבוע בה צבע. (ממה שנאמר [ז] **וְלִבְהִמְתָּךְ וְלִחְתֶּיךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל-תְּבוּאֹתָהּ לֶאֱכֹל: ס** ... ותיבת **תִּהְיֶה** יתירה לדרשה לדרוש שרשאי להשתמש בפירות שביעית אף להדלקת הנר ולצבוע והמין המיוחד לכך יש בו קדושת שביעית)

תִּהְיֶה – מרכא, מאריך – מרחיב מענין של אכילה לענינים אחרים אף להדלקת הנר ולצבוע

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ר) ל"י כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תמצית ההשקפה: **אתנה, סלוק – סוף פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי /או רבוי /או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא קטן** – 2; **זקא גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא קטן ... זקא קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישייה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשייב** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כולל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שחכה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

ר' נתן אומר (סותמו) **במינו כשר שלא במינו פסול**. ר' חייה בשם ר' יוחנן כיני מתניי אם היה מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר ר' אבא בר זמינא בשם ר' זעיריה **והוא שסתמו אבל אם לא סתמו כשר שכל הקולות כשירין בשופר**.

רבי יעקב בר אבא אמר אבא בר בא שאל לרבי שופר קדוח מהו אמר ליה כזה תוקעין ביבנה רבי בא בעי קומי רב שופר קדוח מהו אמר ליה כזה תוקעין בעייני טב

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת ראש השנה פ"ג מ"ה

[ה] נסדק פסול, אם נסדק לארכו. אבל אם נסדק לרחבו אם נשאר בארכו אחרי המקום הסדוק שער שופר והוא כדי שיאחזנו בידו ויצא לכאן ולכאן הרי זה כשר. ויש בנקיבתו חלוקי דינים, והוא, שצריך לסתום הנקב, ואם סתמו במינו ונשתייר בו רובו שלם בלי נקב ולא עכבו הנקבים את התקיעה כמו שביאר הרי זה כשר. ואם סתמו שלא במינו פסול.

אם היה מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר – ע"פ **אור שמחה** סתימת הנקב גורמת להישמעות קול של שני שופרות והתורה צוותה **(וי' בהר כה, ט)** **והעברת שופר תרועה** הישמעות קול שופר אחד.

רבי אבא בר זמינא בשם רבי זעוריה והוא שסתמו אבל אם לא סתמו כשר ע"פ **אור שמחה** אף על פי שנפגם או נצרך קולו מחמת הנקב, כשר שכל הקולות כשירין בשופר ומשום כן אין שנוי הקול מעכב.

תרועה – פשטא, בתפקיד של אחד, לרמוז לקול פשוט אחד לפני התרועה, מכאן גם תמיכה למשמעות מלת **שופר** בלשון יחיד שופר אחד.

שופר תרועה – מהפך פשטא, מוציא הכתוב מפשטו של העברה להראותו ומרמז לקיום גזירה שוה כמובא ב-**תורה תמימה** וב-**הערה (ג)**

(וי' בהר כה, ט) **והעברת שופר תרועה** – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, כאן התוכן עוסק בשופר וקולו. תבנית הטעמים מלמדת להקל בשופר עם נקב שאף על פי שנפגם או נצרך קולו מחמת הנקב ולא סתמו, כשר. כירושלמי הבא:

ר' אבא בר זמינא בשם ר' זעיריה **והוא שסתמו** (שאו יש לברר תנאים שונים כדי להכשיר) אבל אם לא סתמו כשר שכל הקולות כשירין בשופר.

הוא שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפו סעיף ז

(כו) <ו> אם ניקב, אם לא סתמו * **(כז)** <ז> אף על פי שנשתנה קולו, כשר **(כח)** מיהו אם יש שופר אחר אין לתקוע בזה, כי יש אומרים * **(כח)** שאין לתקוע ח בשופר [ח] נקוב (כל בו ותשובת הרא"ש); **(כט)** ואם סתמו שלא במינו, אף על פי שאינו מעכב את התקיעה לאחר סתימה, שחזר קולו **(ל)** לכמות שהיה בתחלה, פסול אפילו נשתייר בו רובו; **(לא)** <ט> אם נשתייר **(לב)** רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה, * אלא חזר קולו לכמות שהיה קודם שניקב, כשר, ואם חסר אחת משלש אלה, פסול. ואם הוא **(לג)** ט שעת הדחק, **(לד)** שאין שופר אחר מצוי, **(לה)** <י> יש להכשיר בסתמו במינו אם נשתייר רובו, אפילו לא חזר קולו לכמות שהיה; **(לו)** וכן יש להכשיר בסתמו שלא במינו, אם נשתייר רובו וחזר קולו לכמות שהיה בתחלה קודם שניקב.

ט - לכתחילה סותם שלא במינו פסול, סותם במינו יש דיון

(כו) <ו> אם ניקב, ... ואם סתמו במינו, **(לא)** <ט> אם נשתייר **(לב)** רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה, * אלא חזר קולו לכמות שהיה קודם שניקב, כשר, ואם חסר אחת משלש אלה, פסול.

אפשר כי תבנית הטעמים מרכא טפחא של **תעבירו שופר** פועלת בתפקיד יתור לרבות קולות כנאמר ב-**שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפו סעיף ו** היה קולו עב מאד או **(כה)** דק מאד, כשר, שכל הקולות כשרים בשופר. ברייתא בפרק ראוהו בית דין **(כז):** **(בית יוסף אורח חיים סימן תקפו ו)**

משנה ברורה סימן תקפו ס"ק כה (כה) דק מאד - וה"ה אם היה [נב] צרוד ויבש:

ויקרא אמר כג, כג – כד: [כג] ונדבר ה' אל-משה לאמר: [כד] דבר אל-בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחודש ידנה לכם שפתון זכרון תרועה מקרא-קדש:

[כג] לאמר ... [כד] לאמר נוסריקון לאו אמור במצוות העשה שאחריהן, עם הגבלה שמרומזות בטעם סלוק וטעם אתנה במלים האלה.

אפשר כי שני הלאווים הם כנאמר במשנה -**ראש השנה פ"ג ה"ו** (נושא א) שופר שנסדק ודיבק פסול (נושא ב) דיבק שיברי שופרות פסול אפשר כי תבנית הטעמים מרכא טפחא של **זכרון תרועה** פועלת בתפקיד לרבות שימושים לתוכן להלכות אחדות

(א) ר"ה בשבת – מדאורייתא תקיעה בכל מקום, מרבנן רק במקום בית דין ובשאר מקומות זכרון תרועה **(ב)** מצב של שופר פסול – באותו מקום יהיה זכרון תרועה **(ג)** ניקב ולא סתמו – זכרון התרועה המקורית

זכרון תרועה – רבנן למדו מכאן רמז ששבת דוחה תקיעת ראש השנה (שמה יעבירונו), ומוצע הסבר לפי הפשט שירמז לקול שופר שנשתנה קולו ממה שהיה, שבכל אופן כשר. כנפסק להלכה ב- **שו"ע אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפו סעיף ז**

(כו) <ו> אם ניקב, אם לא סתמו * **(כז)** <ז> אף על פי שנשתנה קולו, כשר **(כח)** מיהו אם יש שופר אחר אין לתקוע בזה, כי יש אומרים * **(כח)** שאין לתקוע ח בשופר [ח] נקוב (כל בו ותשובת הרא"ש); **(כט)** ואם סתמו שלא במינו, אף על פי שאינו מעכב את התקיעה לאחר סתימה, שחזר קולו **(ל)** לכמות שהיה בתחלה, פסול אפילו נשתייר בו רובו; **(לא)** <ט> אם נשתייר **(לב)** רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה, * אלא חזר קולו לכמות שהיה קודם שניקב, כשר, ואם חסר אחת משלש אלה, פסול.

(ד) אפשר כי תבנית הטעמים מרכא טפחא של **זכרון תרועה** פועלת בתפקיד יתור לרבות מצב סתימה שהיה כשר בהתקיים שלושה תנאים הבאים כפסק **שו"ע אורח חיים** שם

(כו) <ו> אם ניקב, ... ואם סתמו במינו, **(לא)** <ט> אם נשתייר **(לב)** רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה, * אלא חזר קולו לכמות שהיה קודם שניקב, כשר, ואם חסר אחת משלש אלה, פסול.

הצעה למקורות לשלושה התנאים **(וי' בהר כה, ט)** **והעברת שופר** **(וי' בהר כה, ט)** **תעבירו שופר** **(וי' אמר כג, כג)** **זכרון תרועה** ובשעת הדחק התקיעה היא בבחינת **(וי' אמר כג, כג)** **זכרון תרועה** לתקיעה בכל התנאים, נסתפק רק בשני תנאים **(וי' בהר כה, ט)** **והעברת שופר** **(וי' בהר כה, ט)** **תעבירו שופר**

כנפסק להלכה ב- **שו"ע אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפו סעיף ז** ואם הוא **(לג)** ט שעת הדחק, **(טט - א)** **(לד)** שאין שופר אחר מצוי, **(לה)** <י> יש להכשיר בסתמו במינו אם נשתייר רובו, אפילו לא חזר קולו לכמות שהיה; **(כ-ירושלמי ר"ה** שכל קולות כשירין)

(טט - ב) **(לו)** וכן יש להכשיר בסתמו שלא במינו, אם נשתייר רובו וחזר קולו לכמות שהיה בתחלה קודם שניקב. (ואילו לכתחילה היה פסול)

ב"ה טוב טעם ודעת ולדני (טו"ד) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות**: אתגה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – מוציא פשטא – מרצא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרצא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרצא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרצא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מעניין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצנת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; תלישא-גדולה = תלסא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"פ.

1.4 ויקרא בהר כהה (התשע"ד)

ויקרא בהר כהה:

ס וספרת לך שבע שבטת שנים שבע פעמים והני לך ימי שבע שבטת השנים תשע וארבעים שנה:
וספרת לך – מונח רביעי, אפשר לפחות ארבע דרשות מרישא של הפסוק כביאר **התורה"מ** (א) מלת שנים – לשלול ספירת ימים ושבעות (ב) לשלול שבע שנים בקדושת שמיטה ברצף (ג) לספור שבע שנים שבע פעמים (ד) לשלול ספירה ליובל מאמצע ימי השמיטה **ספרא בהר פרשה ב פרק א**

(א) וספרת לך בבית דין, שבע שבטת, יכול שבע שבתות ימים תלמוד לומר שבע שבטת שנים, אי שבע שבטת שנים, יכול
 יספור שבע שמיטים זו אחר זו, ויעשה יובל תלמוד לומר **שבע שנים שבע פעמים** הא עד שיאמרו שני כתובים הללו ואם לאו לא שמענו. **(ב) מניין שיספור לשני שבוע תלמוד לומר והני לך ימי שבע שבטת השנים** מנין שיספור לשני יובל תלמוד לומר **והני לך תשע וארבעים שנה**, מניין עשה שביעית אף על פי שאין יובל תלמוד לומר **והני לך ימי שבע שבטת השנים**, ומנין עשה יובל אף על פי שאין שביעית תלמוד לומר **תשע וארבעים שנה** דברי ר' יהודה וחכמים אומרים שביעית נהגת אף על פי שאין יובל, והיובל אינו נהג אלא אם כן יש עמו שביעית.

והני לך ימי שבע שבטת השנים תשע וארבעים שנה

והני לך – מונח רביעי, ארבע דרשות בתו"כ
ימי שבע שבטת השנים – פשטא יתיב (כעין פשטא מלעלית) מונח זקא-קטן
תשע וארבעים שנה – מרצא טפחא סלוק

והני לך – מונח רביעי, ארבע דרשות בתו"כ

בתו"כ **ספרא בהר פרשה ב פרק א,ב** יש ארבע דרשות על **והני לך ימי שבע שבטת השנים תשע וארבעים שנה**
 שלוש דרשות לכולי עלמא (א) מניין שיספור לשני שבוע תלמוד לומר **והני לך ימי שבע שבטת השנים**

(ב) מנין שיספור לשני יובל תלמוד לומר **והני לך ... תשע וארבעים שנה**,

(ג) בתו"כ מובא בשם ר' יהודה עם הפסוק ולחכמים ללא הפסוק מניין עשה שביעית אף על פי שאין יובל תלמוד לומר **והני לך ימי שבע שבטת השנים**,

(ד) ומנין עשה יובל אף על פי שאין שביעית תלמוד לומר **תשע וארבעים שנה** דברי ר' יהודה וחכמים אומרים והיובל אינו נהג אלא אם כן יש עמו שביעית.

חכמים חלקו על ר' יהודה כי לטענתם הכתוב **ימי שבע שבטת השנים** הוא יתור כי היה לו לכתוב "והיו לך תשע וארבעים שנה", אבל היות וכתב **ימי שבע שבטת השנים** בא לחייב שבע שנות שמיטה.

אפשר כי תבנית הטעמים של **ימי שבע שבטת השנים** – פשטא יתיב (כעין פשטא מלעלית) מונח זקא-קטן, תבנית טעמים שעשויה לסמן כעין משפט מוסגר. אפשר שלר' יהודה המשפט המוסגר מאפשר לנתק הקשר בין שביעית ויובל, לקיים שביעית ולא לקיים יובל.

אבל לחכמים **ימי שבע** – פשטא יתיב = פשטא מלעלית, כאילו מוטעם פשטא פשטא בתפקיד **רגילות** וכן **שבע** – יתיב בתפקיד דווקא כך, וכך דעת **התורה"מ [יד]** ... דווקא עם מנה שמיטות ... אז זה תומך לדעת חכמים והיובל אינו נהג אלא אם כן יש עמו שביעית.

תו"כ פ' הח"ח ... ומנין שיספור לשני יובל שיאמר היום שנה אחת ליובל וכן היום שבע שנים ליובל שהן שמיטה אחת וכן י"ד שנים ליובל שהן שתי שמיטות וכן כולן ת"ל **והני לך ימי שבע שבטת השנים תשע וארבעים שנה** אלמא מונה כולן ולא כל שבע ושבע בפני עצמו.
ר' יוסף בכור שור (ח) **וספרת לך** - נראה לי: מצוה על בית דין לספור שני היובל ולמימני שני ושבתות, כדרך שאנו מונין יומי ושבועי לעומר (ראה מנחות סו,א); דמנינא לא אתא לאשמועינן (לא בא ללמדנו כפל).

רלב"ג (ח) **וספרת לך שבע שבטת שנים** - רוצה לומר: **שבע** שמיטות. וזאת הספירה תהיה בשנה השביעית, שימנו אז שבת אחת, וכן עד שיהיו שבע. ורצתה התורה שימנו עם זה השנים שנה אחר שנה מאלו שבע שמיטות, עד שיהיה מספר השנים ארבעים ותשע שנה. והנה עניין זה המספר שוה לעניין מספר הימים והשבועות ממחרת הפסח עד חג השבועות (ראה וי' כג, טו-טז), אלא שבכאן עניין נוסף, שהשביעית בשנים היא שנת שבתון, ואין העניין כן בשבועות הנמנות אחר הפסח.

השנים – זקא-קטן, ללמד על שתי ספירות בבת אחת, עומד, כנראה, ראש בית דין הגדול בראש השנה של שנה שביעית מברך על הספירה ומכריז כדוגמת הנוסח של **התורה"מ [לד]** ... (טט – ספירה א) כמו "היום שנה שלישייה לשמיטה הרביעית (טט – ספירה ב) שהוא שנת הכ"ד ליובל".

ויקרא בהר כהה:

ס וספרת לך שבע שבטת שנים שבע פעמים והני לך ימי שבע שבטת השנים תשע וארבעים שנה:
רש"י (ח) **שבטת שנים** - שמיטות שנים. יכול יעשה שבע שנים רצופות שמיטה ויעשה יובל אחריהם? תלמוד לומר: **שבע שנים שבע פעמים**, הוי אומר: כל שמיטה ושמיטה בזמנה (ראה תו"כ בהר פרשתא א,א). **והני לך ימי שבע** וגו' - מגיד לך, שאף על פי שלא עשית שמיטות, עשה יובל לסוף ארבעים ותשע שנה (ראה תו"כ פרשתא ב). ופשוטו של מקרא: יעלה לך חשבון שנות השמיטות למספר ארבעים ותשע.

טט – **והני לך ימי שבע שבטת השנים תשע וארבעים שנה** פ' **רש"י** ש-פשוטו של מקרא: יעלה לך חשבון שנות השמיטות למספר ארבעים ותשע. משמע שמה שפ' קודם **והני לך ימי שבע** וגו' - מגיד לך, שאף על פי שלא עשית שמיטות, עשה יובל לסוף ארבעים ותשע שנה (ראה תו"כ בהר פרשתא ב). הוא כדעת ר' יהודה בתו"כ שיוכל נהג גם אם אינו עמו שמיטין, ולא כדעת

ב"ה טוב טעם ודעת (טור) (כו"ב במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, ט"ט; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשקפה: א. תנ"ך – סוף פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מרבי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש – גרש"פ – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצנת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

חכמים שיובל נהוג רק אם יש עמו שמיטין.
אבל מפ'רש"י בפר' בחקתי משמע, שבבית ראשון שספרו יובלות כדי לקדש שמיטין, וע"פ רמב"ם ונושאי כליו בבית שני ספרו יובלות כדי לקדש שמיטין ומחלוקת האם מדאורייתא או מדרבנן.

(ו'בחקתי כו, לד) אַן תְּרַצֶּה הָאֶרֶץ אֶת-שְׂבַתְהָיָהּ פֶּלַי יָמֵי הַשְּׂמֵחָה וְאַתָּם בְּאֶרֶץ אֲבוֹתֵיכֶם אָז תִּשְׁבֶּת הָאֶרֶץ וְהִרְצַת אֶת-שְׂבַתְהָיָהּ:
[לה] פל-ימי השמחה תשבת את ארץ לא-שבתה בשבתכם עליה:

(ד'ח' ב לו, כא) לְמַלְאוֹת דְּבַר-ה' בְּפִי יְרַמְּזוּהוּ עַד-רִצְתָהּ הָאֶרֶץ אֶת-שְׂבַתְהָיָהּ פֶּלַי יָמֵי הַשְּׂמֵחָה שְׂבַתָּה לְמַלְאוֹת שְׂבָעִים שָׁנָה: ס

פ' רש"י אַן אֶשֶׁר לֹא-שְׂבַתָּה - שבעים שנה של גלות בכל הן היו כנגד שבעים שנות השמחה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום ארבע מאות ושלושים שנה. שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים, הוא שנאמר ביחזקאל "ואתה שכב על צדך השמאלי" וגו' "וכלית את אלה ושכתב על צדך הימני שנית ונשאת את עון בית יהודה ארבעים יום" (ד, ד-ו). ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין; ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים ושש. ואם תאמר 'שנות מנשה חמשים וחמש היו (ראה מ"ב כא, א) - מנשה עשה תשובה שלשים ושלוש שנה, וכל שנות רשעו עשרים ושנים שנה, דכתיב "ויעש אשרה כאשר עשה אחאב" (שם, ג), ואחאב מלך עשרים ושנים שנה, כמו שאמרו באגדת 'חלק' (סנה' קג, א), ושל אמון שנים (ראה מ"ב לג, כא), ואחת עשרה ליהויקים, וכנגדן לצדקיהו. צא וחשוב לארבע מאות ושלושים ושש שנה שמיטין ויובלות שבהם, והם שש עשרה למאה, ארבע עשרה שמיטין ושני יובלות, הרי לארבע מאות שנה - ששים וארבע, לשלושים ושש שנה - חמש שמיטות, הרי שבעים חסר אחת; זו היתירה שנכנסו בשמחה המשלמת לשבעים, ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים. וכן הוא אומר בדברי הימים **(ד'ח' ב לו, כא) עַד-רִצְתָּהּ הָאֶרֶץ אֶת-שְׂבַתְהָיָהּ ... לְמַלְאוֹת שְׂבָעִים שָׁנָה:**

מהכניסה לארץ ישראל ועד חורבן בית ראשון עברו 850 שנה (שהם כמו י"ז יובלות). החלו לספור שמיטין ויובלות מהשנה ה-15 מהכניסה לארץ אחרי כיבוש וחלוקה. מפ' רש"י לפסוק (כו, לה) ומהרמב"ם (הל' שו"י פ"ה, ה"ג) ומאנצ' תלמודית כב, יובל, טור קכב ע"פ ברייתו ערכין יב, משמע שמנו 836 שנה ברצף עד לחורבן בית א. ואף שאחרי גלות עשרת השבטים לא הייתה חובת יובל, לפחות 71 שנה, עד לחזרת כל או רוב עשרת השבטים ע"י ירמיהו, בכל זאת מנו כדי לקדש שמיטות כסדרן אף שאין כל יושבי הארץ עליה. מתוך אותן 836 שנה, 390 שנה (בדילוגין) היו בעון עד גלות ישראל, ועוד 46 שנה (בדילוגין) של עון יהודה עד החורבן (22 ראשונות של מלכות מנשה, ועוד 2 של אמון, ודלג על מלכות יאשיהו, וצירף 23 שנה של מלכות יהויקים, יהויכין וצדקיהו) סה"כ 436 שנה של עון ואי קיום שמיטין ויובלות, נותרו 414 שנה זכות. זה בערך חצי זכות חצי עון, ולכן הסכימו שדוקא שנת שמיטה או יובל נשמרה שוה לסכוי שלא נשמרה. אז במקום לבדוק ברצף היסטורי האם שמיטה ויובל נשמרו, רש"י חישב כאילו יש רצף של עון, והתקבל כי ב-400 שנה יש 64 שמיטין ויובלות, ועוד חמש שמיטין מ-36 שנה בדילוגין של עון יהודה בסה"כ 69 שמיטין ויובלות שלא נשמרו, ושמיטה אחת על חשבון השנה היתירה שנכנסו בשמחה המשלמת לשבעים, ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכה ג (בסוגריים הפניות לפי' דרך אמונה – הרב חיים קנייבסקי הי"ו)

(יד) * שבעה עשר יובלים (טו) מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו (טז – ע"פ כ"מ רוב יובל י"ז ולא כולו), ושנה שיצאו בה שחרב הבית בראשונה (טז) מוצאי שביעית היתה ושת שש ושלושים ביובל היתה, שארבע מאות שנה ועשר שנים עמד בית ראשון, כיון שחרב הבית (יז) בטל מנין זה, משבטלה נשארה הארץ חרבה שבעים שנה ונבנה בית שני, וארבע מאות ועשרים שנה עמד, (יח) ובשנה השביעית מבניינו עלה עזרא (יט) והיא הביאה השנייה, ומשנה זו התחילו למנות מנין אחר, ועשו שנת י"ג לבנין בית שני שמיטה, ומנו שבע שמיטות (כ) וקדשו שנת החמשים, (כא) אעפ"י שלא היתה שם יובל בבית שני (כב) מונין היו אותו כדי לקדש שמיטות /השגת הראב"ד/ שבעה עשר יובלין מנו ישראל. א"א זהו לדעת ר' יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן דאילו לרבנן בצרי להו שבע שכבשו ושבע שחלקו אלא שיעור יובלות קאמר ומאי דאמר שנת שש ושלושים היתה זהו לדעת רבנן דאילו רבי יהודה שנת שלש היתה ביובל. **דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכה ג ס"ק (יז)**

(יז) בטל מנין זה. ולא מנו באותן שנים לא שמיטין ולא יובלות (יח) דשמיטה בזה"ז דרבנן ועדיין לא גזרו ע"ז לנהוג שמיטין בלא יובל:
(כ) וקדשו שנת החמשים. לא לענין לנהוג דיני יובל אלא לענין להורידה מהמנין כדמסיים רבנו:
(כא) אף על פי שלא היתה שם יובל בבית שני. (כ) שלא גזרו על היובל שהיא גזרה שאין רוב הצבור יכול לעמוד בה לאסור בעבודה ב' שנים רצופות וע"ל פ"ט ה"ב שהבאנו שיש חולקים:
(כב) מונין היו אותה כדי לקדש שמיטות. שעל שמיטה גזרו בבית שני מדרבנן כדלקמן ה"ט ולפי ששנת היובל אין עולה ממנין השמיטות כדלקמן ה"ז וכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון והיו צריכין למנות היובלות כדי לידע חשבון השמיטות ולהוריד שנת היובל מן המנין (כא – כסף משנה) וכן אחר חורבן בית שני מנו יובלות לקדש שמיטין:
(כא) **כסף משנה הלכות שמיטה ויובל פרק י ...** כיון שחרב הבית וכו' ובשנה השביעית מבנינו עלה עזרא וכו' ומשנה זו התחילו למנות. בפרק ב' דערכין (דף י"ב י"ג) וכרב אשי. ומ"ש אף על פי שלא היתה שם יובל בבית שני מונין היו אותו כדי לקדש שמיטות. בפרק בתרא דערכין (דף ל"ב ל"ג) ופי' רש"י ודאי יובל לא היה נוהג שיהו עבדים נפטרים משום יובל ולא שדות של מוכר חוזרות אבל שמיטין היו נוהגים לשמט כספים ולשמט מזרע וצדקיהו היה צריכים להנהיג שמיטה שנת יובל כדי שיבואו השמיטין במקומם שלסוף שבע השמיטות היו מניחים שנת החמשים שלא היו מונינים אותה לשמטה הבאה משנה שהיא ראויה להיות שנת יובל ושנה שלאחריה מתחיל המנין דאם לא היו מונינים יובלות היו מונינים אותה שנה לחשבון השמיטין והיו השמיטין שלא במקומן:
דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה ב ס"ק (ט) אלא בזמן שהיובל נוהג. דהיינו בזמן שכל יושביה עליה כדלקמן פ"י ה"ח (יט) ולפי"ז גם בזמן בית שני לא נהג אלא מדרבנן (כ) וי"א דבבית שני נהג מה"ת:
דרך אמונה - ציון ההלכה הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה ב ס"ק (יט, ב)
(יט) מנ"ח מצוה פ"ד סק"ב ומצוה ש"ל סק"ג וכו' שכן נראה מהחינוך: (כ) דעת ר"ת בתוס' גיטין ל"א א':

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכה ה
* אבל כל הגאונים אמרו שמסורת היא בידיהם איש מפי איש שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חרבן בית ראשון ובנין בית שני (לא) אלא שמיטות בלבד בלא יובל, וכן משחרב באחרונה (לב) לא מנו שנת החמשים אלא שבע שבע בלבד (לג) מתחלת שנת החרבן (לד) וכן עולה בגמרא ע"ז חשבון זה שהוא קבלה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורניר) כי כל במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"ג, תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק – סוף פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא מש; טפחא = טרחא – שנוי ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שחכה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא/אח/ח' בתרש"פ.

תקעו בשופר תלמוד לומר **הוא** אמר רבי יוסה מאחר שהכתוב תולה אותה לעניין תקיעת שופר וכתוב אחר תולה אותה לענין שילוח עבדים מפני מה אני אומר **יובל** שלא בשילוח עבדים שאיפשר ליובל בלא שילוח עבדי אבל אי אפשר ליובל שלא בתקיעת שופר ע"פ **אור שמחה** מלת (**כה**) **יובל** מרבה לומר שאף ע"פ שלא נתקיימו כל מצוותיה של שנת היובל מכל מקום שם תורת יובל עליה לאסור עבודה בקרקע, מלת (**כה**) **הוא** ממעט שאם לא נתקיימו כל מצוותיה של שנת היובל, אין חל עליה שם שנת יובל **לכל ישיביה** נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי מה ריבתה לנו התורה ומה מיעטה.

רבי יהודה אומר כי מלת (**כה**) **יובל** מרבה לא לעכב לקיים שנת יובל אף אם לא השמיטו ואם לא תקעו בשופר, ומלת (**כה**) **הוא** ממעט – מעכבת לקיים שנת יובל בלי שילוח עבדים רבי יוסי אומר כי מלת (**כה**) **יובל** מרבה לא לעכב לקיים שנת יובל אף אם לא השמיטו ואם לא שילחו עבדים, ומלת (**כה**) **הוא** ממעט – מעכבת לקיים שנת יובל בלי תקיעת שופר

(**כה**) **לכל ישיביה יובל הוא תהנה לכם** – אתנה מרכא פשטא מונח זקף-קטן ותוכנו תיאור, והמשכו הלכה **ושבתם איש אל אהנתו ואיש אל משפחתו תשבו**: זאת תבנית טעמים המלמדת אלפני לפניה, אפשר גם אלפניה ולאחריה. רבי יהודה ורבי יוסי דורשים אלפניה, אבל חולקים לאיזה כתוב אלפניה. רבי יהודה דורש מהסיפא של (**כה**) **יובל הוא תהנה לכם ושבתם איש אל אהנתו ואיש אל משפחתו תשבו**: אלפניה אל הרישא של הפסוק (**כה**) **וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרוך בארץ לכל ישיביה** ללמד כי בשחרור העבדים תלוי קדוש השנה להיות יובל והשיבה איש אל אהנתו. רבי יוסי דורש מהסיפא של (**כה**) **יובל הוא תהנה לכם ושבתם איש אל אהנתו ואיש אל משפחתו תשבו**: אלפני לפניה אל (**כה**) **והעברת שופר תרועה בתרועה השבעי בעשור לתרועה ביום הכפרים תעבירו שופר בכל ארצכם**: ללמד כי בתקיעת השופר בבית דין תלוי קדוש השנה להיות יובל וכל המסתעף מכך.

ב-**ירושלמי ראש השנה פ"ג ה"ה** (מוסבר ההבדל בין שני תנאים) ד"א תקיעת שופר תלויה בב"ד ושילוח עבדי תלוי בכל אדם ואתיא כהיא דא"ר שמואל בר רב יצחק (**שמ' וארא נ"ג**) **ונדבר ה' אל משה ואל אהרן ונצום אל בני ישראל על מה ציום על פרשי שילוח עבדי** ואתיא כהיא דא"ר הילא לא נענשו ישראל אלא על פרשת שילוח עבדים הדא הוא דכתיב (**פר' לד' ז')** **מקץ שבע שנים תשלוח איש את אחיו העברי אשר ימכר לך ועבדך שש שנים ושלתו חפשי מעמד ולא ימנעו אבותיכם אלי ולא תהיו את-אנכם**: אבותיכם שבמצרים שעבדו בני"י ובשלוחם הותנתה יציאת מצרים.

פסק **רמב"ם הל' שמיט' ויובל פ"י ה"ג** שלשה דברים מעכבין ביובל, תקיעה ושילוח עבדים והחזרת שדות לבעליהן, וזו היא שמיטת קרקע. **יובל הוא תהנה לכם** – (אתנה) מרכא פשטא מונח זקף-קטן, והוא תאור ואחרייו הלכה **ושבתם איש אל אהנתו ואיש אל משפחתו תשבו**: תבנית טעמים אפשרית ללימוד אלפני לפניו ולאחריו.

במידות הרשומות אחר הברייתא דל"ב מידות שהתורה והאגדה נדרשים בהן דרבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי מידה ל"ג לימוד אלפני ויש חולקים על לימוד אלפני לפניו. מהלימוד **בבלי ראש השנה ט"ב**, ומתבנית הטעמים אתנה מרכא פשטא מונח זקף-קטן יש תמיכה למידת לימוד לפניו, ולפניו לפניו ולאחריו.

אחד ממופעי מידת הלימוד אלפניו ולאחריו היא בתבנית קיסר (סלוק או אתנה) [פשטא] [מונח] זקף-קטן וכולו תיאור ואחרייו הלכה או שניהם הלכות או פעולות. אפשר שהופעת טעם מרכא אחרי טעם הקיסר (סלוק או אתנה) בראש חצי פסוק ולפני טעם זקף-קטן מארכבה ממידת לימוד אלפניו ולאחריו למידת אלפניו ואלפני לפניו ולאחריו. גבולות מקום אלפניו וגבולות מקום אלפני לפניו נקבעים לפי הדיון בכתובים. סיפא של (**כה**) **יובל הוא תהנה לכם** בדרישה

אלפני לפניו ידרוש תקיעת שופר (**כה**) **והעברת שופר תרועה בתרועה השבעי בעשור לתרועה ביום הכפרים תעבירו שופר בכל ארצכם**: לפניו ושילוח עבדים רישא של (**כה**) **וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרוך בארץ לכל ישיביה** לאחרינו ידרוש חזרת שדות לבעליהן (שמיטת קרקעות) (**כה**) **ושבתם איש אל אהנתו ואיש אל משפחתו תשבו**:

שלושה אלו מעכבים קיום שנת יובל כתנאי בר"ה ט"ב, וכרמב"ם הל' שו"י פ"י ה"ג ואילו השמיטה (**כה**) **יובל הוא ... לא תנרעו ולא תקצרו את-ספיטיה ולא תבצרו את-גנרית**: היא ממצוות היובל ולא תנאי לקיום היובל (רמב"ם הל' שו"י פ"י ה"ט"ו), וביובל אין שמיטת כספים (רמב"ם הל' שו"י פ"י ה"ט"ז)

אל אהנתו – מקף כרב-מצב, (א) אחוזה שנמכרה ללא קביעת מספר שנים חוזרת (ב) אחוזה שנמכרה למספר שנים אינה חוזרת ביובל אלא בתום תקופת המכירה (ג) אחוזה שהוקדשה ולא נגאלה לא חוזרת **ואיש אל משפחתו** – תניא, א"ר אליעזר בן יעקב, כמה הכתוב מדבר, אם במוכר עצמו הרי כבר אמור, ואם במכרוהו ב"ד, הרי כבר אמור, הא אין הכתוב מדבר אלא בנרצע ב' וג' שנים לפני היובל שהיובל מוציאוי", מאי משמע, אמר רבא בר שילא, אמר קרא **איש**, איזהו דבר שנוהג באיש ואין נוהג באשה – הוי אומר זו רציעה^(ט) [קדושין ט"ו א']:

תורה תמימה הערה נז) ... והרבותא בזה דהו"א כיון דכבר עבר זמן עבודתו ומעצמו רצה לעבוד להלאה נקנסיה שלא יצא ביובל, קמ"ל (ט) – מכריחים אותו לצאת), והא דכתיב ביה (ר"פ משפטים) ועבדו לעולם משום דהו"א דהא דנרצע יוצא ביובל ולא קודם לכן ה"מ היכא דלא עבד שש אחר הרציעה אבל אם עבד שש אחר רציעתו יצא בשש משום דלא תהא רציעה חמורה מתחלת ממכרו קמ"ל לעולם, ולעולמו של יובל:

ואיש אל משפחתו – מרכא טפחא כיתור לרבות ליציאה על הנרצע שעבד שש שנים אחרי רציעתו גם מי שעבד פחות משש שנים. אפשר שכאן יש לרבות גם שילוח עבדים בחוץ לארץ **תורה תמימה (כה**) **יובל הוא** – ואפילו בחוץ לארץ^(ט) [ר"ה ט' ב']:

תורה תמימה הערה סב) קאי אשילוח עבדים, ומדייק זה משום דלשון זה מיותר כלל. וע' בקדושין ל"ח ב' דפרין שילוח עבדים חובת הגוף היא, כלומר, ופשיטא שנוהג בחו"ל, ומשני סד"א הואיל דכתיב וקראתם דרוך בארץ (פ"י) הו"א בארץ אין בחו"ל לא, ת"ל **יובל הוא, מ"מ**, (טט) – מכל מקום, הסבר המתאים גם למרכא טפחא) ומה דכתיב בארץ אתיא לדרשה כמש"כ לעיל פ"י:

אל משפחתו – מקף כרב-מצב של רצון עבד עברי נרצע בהגיע שנת היובל, (א) רוצה לצאת (ב) אינו רוצה לצאת, מכריחים אותו לצאת מאדונו, וגם משפחתו הכנענית אם יש לו.

תשבו – לרבות את האשה שנמכרה שיוצאת ביובל^(ט) [תו"כ]:

תשבו – סלוק, מגביל (א) לא כולם שבים לאחוזתם כי אפשר שעברה לכהנים או לא נגמר זמן מכירתה לשנים. (ב) אם בעלים לא משחררים עבדים הם עבדינים אבל שנת היובל מתקיימת.

תהנה לכם ושבתם איש אל אהנתו – זקף-קטן רביע זקף-קטן, עצמת השפעת השיבה איש לאחוזתו על החברה והכלכלה בין היובלות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם: עמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תמצית ההשערות: **אתנה**, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שנוי ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגזול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצנת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.6 ויקרא בהר כהא (התשע"ו)

ויקרא בהר כהו, זיב:
[ו] וְהִיָּתָה שֵׁפֶת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֹכְלָה לֶךָ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלִאֲמָתֶיךָ וְלַשְׂכִּירֶיךָ וְלַתּוֹשְׁבֵיךָ הַנְּהָרִים עִמּוֹךָ:
[ז] וְלַבְּהֵמָתֶיךָ וְלַחֲיָה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶיךָ תִּהְיֶה כָּל-תְּבוּאָתָה לְאָכֹל: ס
[יב] כִּי יוֹבֵל הוּא קָדֵשׁ תִּהְיֶה לְכֶם מִן-הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָה:
זכריה יא,ח: וְאֶחָדֹת אֶת-שְׁלֹשַׁת הָרָעִים בְּיָרַח אֶחָד וְתִקְצַר נַפְשֵׁי בָהֶם וְגַם-נַפְשָׁם בְּחֻלָּה כִּי:
תהלים קב,טו: כִּי-רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת-אֲבֹנֶיהָ וְאֶת-עֲפָרָהּ יִחַנְנוּ:
שה"ש ב,יג: הַתְּאֵנָה הַנְּטָה פִּיָּה וְהִנְפָּנִים | סִמְרָה נָחְנוּ רֵיחַ קוֹמֵי לְכִי לָךְ רַעֲיָתִי יָפְתִי וְלִכִּי-לָךְ: ס
ירושלמי שביעית פ"ד ה"ו (וילנה יא,ב) [מתני'] מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית?
[פני משה] משום דכל זמן שאינן ראויין לאכילה אסור לקוץ ולאכול שהרי הוא מפסידן ורחמנא אמר (וי בהר כהו) לְאֹכְלָה ולא להפסד [פסחים נב,ב].
הפגים משהוריהו אוכל בהן בפיתו בשדה, בחילו כונס לתוך ביתו וכן כיוצא בו בשאר שני שבוע חייבין במעשרות.
[פני משה] הפגין. פני תאנה כדכתיב (שה"ש ב,יג) הַתְּאֵנָה הַנְּטָה פִּיָּה.
אוכל בהן פתו בשדה. אבל לא יכניסם בתוך ביתו, כדדריש בגמ' דכתיב (וי בהר כהו) כָּל-תְּבוּאָתָה לְאָכֹל וכתיב (וי בהר כהו, יב) מִן-הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָה. בענין שתי תבואות הכתוב מדבר אַחַת מענין השדה וְאַחַת שמותר לו לאכול בבית והיינו כשנתבלשו כדקתני בסיפא.

גמרא מהו ביחילו. ר' חייא בר בא אמר חייתה כמה דתימר (**זכריה יא ח**) **וְגַם-נַפְשָׁם בְּחֻלָּה כִּי:**
כתיב (וי בהר כהו) וְלַבְּהֵמָתֶיךָ וְלַחֲיָה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶיךָ תִּהְיֶה כָּל-תְּבוּאָתָה לְאָכֹל: ר' חייא בר בא אמר שתי תבואות אחת מן הבית ואחת מן השדה וכתיב (וי בהר כהו, יב) מִן-הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָה.
[ר"ש סיריליאו] מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית? דפירות האילן אסור (לאכלן) (לתלשן מן האילן) קודם שיגיעו לעונת המעשרות דבעינן דנחית עלייהו שמא דפרי, וטעמא מפרש ב-ת"כ **בהר כהו פ"א דכתיב (וי בהר כהו) **תִּהְיֶה כָּל-תְּבוּאָתָה לְאָכֹל** מכאן שאינה נאכלת אלא **תבואה**, מכאן אמרו מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית הפגין משיזוריהו וכו' כדתנן במתני'. ובגמרא דהכא מפרש טעמא אחרנא דכתיב (וי בהר כהו, יב) **קָדֵשׁ** בין היא בין **תְּבוּאָתָה** (בין שנת היובל בין תבואתה) לומר לך דקדושה **תְּבוּאָתָה** וכי היכי דגבי קדשים אין מביאין אתן לבית הפיסול (**זבחים עה,ב**) הכי נמי אין אוכלין פירות שביעית אלא בענין שיהיה הנייה (אכילה מהנה ולא אכילה מאוסה)
[ביאור הגר"א] ... רבי חייא בר בא אמר שתי תבואות. פי' שתי שיעורים, אַחַת שאוכל פיתו בשדה, וְאַחַת שכונס לתוך ביתו.
[ביאור הגר"ח] (הרב חיים קנייבסקי) ... רבי חייא בר בא חזר ואמר (וי בהר כהו, יב) מִן-הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָה והוא קרא יתירה. שתי תבואות הכתוב מדבר. אחת מן הבית ואחת מן השדה. ללמדך שיש תבואה שאתה אוכלת בשדה כגון פגין משהוריהו אבל אין אתה כונסה לבית.**

גמרא הקור כעץ לכל דבר אלא שהוא נלקח בכסף מעשר (שני)
[פני משה] כעץ לכל דבר. ואינו מטמא טומאת אוכלין. ... [ר"ש סיריליאו] נקח בכסף מעשר. דפרי מפרי וגידולי קרקע הוא. (בלי הסבר ע"פ תבניות טעמים)

ירושלמי שביעית פ"ד ה"ז (וילנה יב,ב) [ההסברים בסוגרים ע"פ [אור יעקב]]
גמרא ... כתיב (וי בהר כהו, יב) כִּי יוֹבֵל הוּא קָדֵשׁ תִּהְיֶה לְכֶם וגו' (מִן-הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָה): מה **תְּבוּאָתָה** קודש אף היא (הארץ) קודש. (דורש מהמלים **מִן-הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָה: להקיש השְׂדֵה** דהיינו ארץ-ישראל עצמה, ל- **תְּבוּאָתָה**, מה תבואת ארץ-ישראל קודש, שנוהגת בה קדושת שביעית ושאר מצוות התלויות בארץ, אף ארץ-ישראל עצמה קדושה (וי בהר כהו, יב) **הוּא** ויש לחבבה מפאת קדושתה ומביא עובדות מהאמוראים שהיו מחבבים את הארץ וגו')
(טט – א) קדושת תבואת שביעית נלמדת בהיקש מקדושת תבואת יובל מכאן. לכן כאן מתאים לומר מה תבואת שנת היובל קודש כך גם ארץ-ישראל עצמה קדושה ויש לחבבה מפאת קדושתה.
(טט – ב) קדושת תבואת יובל נלמדת ע"פ לימוד שמביא [תורה שלמה מביא דרשת ירושלמי שביעית פ"ד ה"ז] הדורש הקרא באופן הבא [יב] כִּי יוֹבֵל הוּא קָדֵשׁ תִּהְיֶה לְכֶם ... תְּבוּאָתָה: הדרש הזה כאילו מנצל את תבנית הטעמים של **מִן-הַשְּׂדֵה - קדמא זקא-קטן במלים מחוברות במקף, בתפקיד כעין מוקדם והוא מאוחר בענין לומר שלצורך הדרש קרב את המאוחר **תְּבוּאָתָה: אל המוקדם**, ראשית [יב] כִּי יוֹבֵל הוּא קָדֵשׁ תִּהְיֶה לְכֶם. והתוצאה [יב] כִּי יוֹבֵל הוּא קָדֵשׁ תִּהְיֶה לְכֶם **תְּבוּאָתָה:****

(טט – ג) מִן-הַשְּׂדֵה - קדמא זקא-קטן במלים מחוברות במקף כעין מידה מוקדם והוא מאוחר בענין. **דרוש** מהמאוחר בכתוב **אֶת-תְּבוּאָתָה** שהוא קודש אל המוקדם בכתוב **מִן-הַשְּׂדֵה** - היא ארץ-ישראל שגם היא קודש
(טט – ד) תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָה: - טפחא סלוק, טפחא ללא מרכא לפניו, בתפקיד רבוי לא מוגבל. סלוק – מגביל. ביחד מרבה החביבות של ארץ-ישראל ומגביל חביבות זאת רק אליה, למעט הארצות האחרות ממעלת החביבות של ארץ-ישראל.
על כך מסיימת הגמרא (תהלים קב טו) כִּי-רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת-אֲבֹנֶיהָ וְאֶת-עֲפָרָהּ יִחַנְנוּ:

ויקרא בהר כהו, יב: כִּי יוֹבֵל הוּא קָדֵשׁ תִּהְיֶה לְכֶם מִן-הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָה:
(וי בהר כהו, יב) כִּי יוֹבֵל הוּא קָדֵשׁ תִּהְיֶה לְכֶם – יתיב אותיות "ביתי" בשש שנים לחיוב בתרו"מ המובא לבית, ואילו בשנת יובל ושמיטה הפקר, אינו מובא לבית **מִן-הַשְּׂדֵה** – גי' **כתר** - קדמא זקא-קטן במלים מחוברות במקף, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין **מִן-הַשְּׂדֵה** – גי' **מגנס** זקא-קטן

ב"ה טוב טעם ודעת ומדני (טו"ר) כי במצוותך האמנותי - תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א - התשפ"ג; תמצית ההשקפה: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא = מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא - שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, I; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

מן השקפה - גי' שרית בר-אילן מקרף, קדמא זקא-קטן במלה אחת

ויקרא בהר כה, זיב: [ז] ולבמהמתך ולתנה אשר פארצך תהנה כל-תבואתה לאכל: ס

(וי' בהר כה, ז) ולבמהמתך - קדמא זקא-קטן במלה אחת - מידה מוקדם שהוא מאוחר בענין,

(וי' בהר כה, ז) פי יובל הוא קדש תהנה לכם מן-השקפה תאכלו את-תבואתה:

מן-השקפה קדמא זקא-קטן במלים מחוברות במקף - מידה ל"א מל"ב מידות של ר' אלעזר בריה"ג מוקדם שהוא מאוחר בענין, קודם יכלה מן השדה לבהמתך ולחיה, בשביעית ויובל ואז תבער מביתך. ראה עיון מפורט במקומו.

ספרא - תורת כהנים

(ה) מיכן אמרו הכובש שלשה כבשים בחבית אחד רבי אליעזר אומר כיון שכלה מין אחד מן-השקפה יבער כל החבית, ר' יהושע אומר אוכל והולך עד שיכלה האחרון שבה, רבן גמליאל אומר מין שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן החבית והלכה כדבריו, שמעון אומר כל הירק אחד לביעור,

הדיון המובא בתוספות והמבוסס גם בתורת כהנים אפשר להבינו על-פי המידה ל"א מוקדם שהוא מאוחר בענין כמשולב בדברי הספרא דלהלן: (ה) מיכן אמרו הכובש שלשה כבשים בחבית אחת רבי אליעזר אומר כיון שכלה מין אחד מן-השקפה יבער כל החבית, טט - רבי אליעזר הולך לפי המוקדם בענין מן-השקפה יבער המינים המאוחרים שעדיין אפשר להביאם מן-השקפה כי קלטו טעם המין האיסור, היינו טעם האיסור ר' יהושע אומר אוכל והולך עד שיכלה האחרון שבה, טט - רבי יהושע הולך לפי המאוחר בענין מן-השקפה ולכן אין לבער שאר המינים עד שיכלה המאוחר בשדה. רבי יהושע לא חושש לטעם האיסור. רבן גמליאל אומר מין שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן החבית והלכה כדבריו, רבן גמליאל הולך על הסדר בענין מן-השקפה ולכן יש לבער כל מין כאשר כלה בשדה

ויקרא בהר כה, זיג: בשנת היובל תזאת תשבו איש אל-אחוזתו:

רש"י ויקרא כה, זיג, תשבו איש אל-אחוזתו, והרי כבר נאמר ושבתם איש אל אחוזתו אלא לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה שחוזרת לאביו ביובל:

רבי יוסף בכור שור (יג) בשנת היובל תזאת תשבו - קרא יתירא; ולרבות, שאפילו התנה לעשרים; הכל כמו שפירש רבינו ?) ראה [רש"י קידושין יד, ב] וראה תו"כ [בהר פרשתא א פרק א, ו]. והשמטת כספים - הנה היא במשנה תורה (ראה דב' טו, א-ג). [דב"ע] - כי בשנת היובל חשוב הארץ הנמכרת לבעליה (טט) - בתנאי שלא נמכרה לשנות תבואה). מדגיש שגם אם ישראלי מכר אחוזתו ונמכר לעבדות או המוכר עצמו (לדעת שגם הוא יוצא), ותאמר שאין לאדם כזה מקום לשוב אליו, בא הכתוב לומר שגם העבד וגם אחוזתו יוצאים ושבים זה לזה.

[בעל הטורים] (וי' בהר כה, זיג) איש אל-אחוזתו, וסמוך ליה וכי תמכרו ממכר לעמיתך, לומר נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות, ועוד סמך אל תונו איש לאחוזתו לומר שגם הקרקע יש בו אונאה עד כדי דמיו, קנה, ג' במסורה, או קנה מיד עמיתך, ותרי גבי דוד לא כי קנה אקנה (ש"ב כד; כד, דה"א א' כא; כד) כשקנה הגורן מארונה; דאע"ג דדרשינן (בתו"כ) או קנה מיד עמיתך שתקנה מיד ישראל ולא מיד גוי; אעפ"כ קנה דוד הגורן מארונה כיון שלא היה יכול לקנות מישראל, אל תונו איש את אחיו, וסמך ליה במספר, לומר לך דבר שבמדה ובמנין ומשקל אין בו אונאה:

[ספורנו] (וי' בהר כה, זיג) תשבו איש אל-אחוזתו, ומותר לבעלים השבים אליה להחזיק בה לאחוזתו ולהשתמש בה בבנין בתים ושובכים וגדרות צאן וזולתם חוץ מעבודת האדמה ושמירת פירותיה:

תשבו - זקא-גדול

טטוד"ל ע"פ רש"י בפסוק זה (וי' בהר כה, זיג) ובצירוף הפירושים לפסוק (וי' בהר כה, ג)

לפנינו שלושה או ארבעה עניני תשבו, שיבת אחוזת המשפחה, שיבת עבד עברי ושיבת עבד עברי נרצע לגבי האחווה

גאולה ע"י א' המוכר ב' או בנו המחזירה לאביו. ג' ואין גאולה ביובל אם נמכר לשנות תבואה.

או אם מכרה לשנים חוזרת אליו אם גאלה בשנת היובל וגם חוזרת ע"י גאולת בנו לאביו החי ולמשפחתו אם כבר מת.

שני אופני שיבות האחווה: חזרה בגלל היובל למוכר או ליורשיו או בגאולה ע"י עצמו וגאולה ע"י בנו שמחזירה לאביו!!!

לגבי העבד העברי

שניים חוזרים, שניים שאינם חוזרים. רק עבד עברי או עבד עברי נרצע שבארץ-ישראל יוצא לחפשי וחוזר לנחלתו. המוכר עצמו לגויים בחוץ-לארץ אינו חוזר. בני עבד עברי מן השפחה אינם יוצאים ואינם חוזרים.

היובל

נוהג א' כשכל ישראל על אדמתם, ב' כל אחד בנחלתו מימי יהושע ג' ולא מעורבבים.

האם הכוונה שחזרת אחווה לא נוהג ואילו ושמיתת חובות ויצאת ע"י לפני שנה שביעית שלו וע"ע נרצע נוהג

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנת – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשט** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי /או רבוי /או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקא** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחכה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

נראה לומר שתבנית הטעמים של **שְׁנַת הַחֲמִישִׁים שְׁנָה** – תביר מרכא טפחא, היא המלמדת הגבולה זאת. התבנית בתפקיד כעין קבוצת פרטים שעשויה להתרחב, הקשורה לנושא שנת היובל ושעל חלקה לא הלכה מסוימת בקשר לנושא.
הַחֲמִישִׁים שְׁנָה – מרכא טפחא, כמרב על שנת היובל זמן קדושת פירות יובל לתוך השנה הראשונה שאחריה.
שְׁנַת הַחֲמִישִׁים שְׁנָה – תביר מרכא טפחא, ממעט מצוות המלאכות האסורות, שמיטת קרקעות ושיחרור עבדים מהתקופה המורחבת לגבי קדושת פירות.

ויקרא בהר כה,יב: כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה הַאֲכָלוּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ:

[ספרא בהר פרשה ב, פ"ג א ג] (י' בהר כה,יב) כִּי יוֹבֵל ... קֹדֶשׁ, מה קודש (אולי נאמר שכמו שהקדש בכלל) תופס את דמיו אף שביעית (ויובל) תופסת את דמיה, אי מה קודש (בכלל ולא שביעית ויובל) יוצא לחולין (ע"י החילוף בדמים) ו(רק) דמיו נתפסים (לקודש) יכול אף שביעית (ויובל) כן (?) תלמוד לומר **הוּא, הרי הוּא** (פרי היובל והשביעית נשארים) בקדושתה נמצית אומר האחרון אחרון נתפס כשביעית (ויובל) ופירי עצמו אסור, כיצד לקח בפירות שביעית (ויובל) בשר אילו ואילו (הבשר שהוא החליפין לפרי והפרי) מתבערים בשביעית (ויובל), לקח בבשר דגים יצא בשר ונכנסו דגים, בדג"י שמן יצאו דגים ונתפס שמן האחרון אחרון נתפס ופרי (היובל והשביעית) עצמו אסור.

(י' בהר כה,יב) כִּי יוֹבֵל הוּא – יתיב מונח זקא-קטן, זקא-קטן מלמד על שני לימודים, ולפי שאחד מתפקידי טעם יתיב הוא החלפת טעם פשטא במלה מעלילית או בת הברה אחת, משמע שני לימודים כפשט הכתוב. **לימוד אחד** יהיה: לפי תפקיד טעם יתיב כ"דווקא כך" לכן הכתוב מגביל, ללמד שדווקא קדושת פירות יובל ושביעית אינה פוקעת בחליפין והפירות עצמם והחליפין האחרון נתפסים לקודש עם הפירות וחייבים בביעור. **[ת"ת הערה סז]]** מביא מ-**[סוכה מ,ב]** שממילת **תִּהְיֶה** – לומדים שהפירות ישארו בהויותם ולא יצאו לחולין במכירה או חילול ושגם החליפין האחרון נתפס בקדש.
לימוד שני [ת"ת] (י' בהר כה,יב) יוֹבֵל הוּא – ואפילו בחוץ לארץ^{סז} [ר"ה ט' ב']:
[ת"ת הערה סב]] קאי אשילוח עבדים, ומדייק זה משום דלשון זה מיותר כלל. וע' בקדושין ל"ח ב' דפרין שילוח עבדים חובת הגוף היא, כלומר, ופשיטא שנהוג בחו"ל, ומשני סד"א הואיל דכתיב **(י' בהר כה,יב) ויקראתם דרור פֶּאֶרְץ הוּא** בארץ אין בחו"ל לא, ת"ל **(י' בהר כה,יב) יוֹבֵל הוּא**, מכל מקום, ומה דכתיב **פֶּאֶרְץ** אתיא לדרשה כמש"כ לעיל פ' י"י:

קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם – טפחא מונח אתנה.

[ת"ת] קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם – תניא, א"ר יוחנן, השביעית מתחללת בין דרך מקח בין דרך חילול^{סח} דכתיב **יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם**, מה קודש בין דרך מקח בין דרך חילול^{סח}, אף שביעית בין דרך מקח בין דרך חילול^{סח} [סוכה מ' ב']:
[ת"ת הערה ע] ו' אלעזר ס"ל דרק דרך מקח מתחללת, דדריש סמוכין בשנת היובל הזאת וגו' וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר, וההיקש דקודש תהיה לכם איצטריך ליה בכלל דשביעית איתקש לקודש לענין שתופסת דמיה כמבואר בדרשה הקודמת. ויש להעיר בסברתו, דאחרי דילפינן בהיקש מקודש למה לא ניליף לכולא מלתא מקודש דבין דרך חילול בין דרך מקח, וצ"ע, ולהלכה קי"ל כר' יוחנן. ומבואר בסוגיא דמחלקותם הוא רק **בפרי שני** היינו בדמי שביעית, אבל בפרי ראשון, והיינו פירות שביעית, כ"ע מודו דרק דרך מקח מתחללת ולא דרך חילול, יעו"ש:
[ת"ת] קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם – ואילו קודש תהיה לה' לא כתיב, לפיכך המקדש בפירות שביעית מקודשת^{סח} [קדושין נ"ג א']:
[ת"ת הערה עא]] עא) דמשמע שאף שקודש היא בכ"ז תהא לכם להנאתכם, ולא כמו מעשר שני דכתיב ביה (פרשה בחקתי) וכל מעשר הארץ קודש הוא לה', ואף על פי דבחלה כתיב תתנו לה' (פ' שלח) ובכ"ז קי"ל המקדש בתרומה מקודשת (בכורות נ"ט א'), אך התם לא כתיב קודש, ובעינין שיכתבו שניהם קודש ולה', וע"ע בסוגיא:
[ירושלמי שביעית פ"ח ה"ב] משנה ... קל מהן שביעית שנתנה להדלקת הנר
[אור יעקב] יש קולא בפירות שביעית שאינה בתרומה ובמעשר שני, שנתנה להדלקת הנר שמתור להשתמש בשמן שביעית גם להדלקת הנר שכתוב **(י' בהר כה,ז) תִּהְיֶה כָל-תְּבוּאָתָהּ לְאֹכֶל**, ודרשו בריש פ"ז **תִּהְיֶה** אף להדלקת הנר, וכן מדליק הנר בתרומה טמאה, אבל לא בתרומה טהורה ומעשר שני, בין טמא בין טהור.
[פ"ז ה"א (וילנה יח א)] גמרא ... מי כדון **(י' בהר כה,יב) לכם** הוה לכולכם. (שיהא ראוי לכולכם ולא שיהא שוה לכולכם) רבי יוסי בשם רבי לא (ל' קמוצה) שמע לה מן הדה (לומד מפסוק אחר שמי הצובעין חלה עליו קדושת שביעית **תִּהְיֶה** – אף להדלקת הנר ולצבוע בה צבע.) (ממה שנאמר **(י' בהר כה,ה) וּלְבַחֲמִתְּךָ וּלְחִנָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ תִּהְיֶה כָל-תְּבוּאָתָהּ לְאֹכֶל**, [אור יעקב] ותיבת **תִּהְיֶה** יתירה לדרשה, לרבות שרשאי להשתמש בפירות שביעית אף להדלקת הנר ולצבוע, ומוכח מכך שמין המיוחד לצבוע יש בו קדושת שביעית, (שאם לא כן מוריד הפירות מקדושתם)

דרשת ר' יוחנן ב-**[סוכה מ,ב]** שקדושת פירות יובל ושביעית חלה על החליפין בדרך מכירה לאחר, ובדרך חילול (תוך הוספת חמישית מלבר עליו) ע"י מלקט הפירות. הדרשה מ-**[קדושין נג,א]** מלמדת שהמקדש אשה בפירות יובל ושביעית מקודשת. כעין תפיסת דמי היובל והשביעית באשה המתקדשת לאיש בעל הפירות.

בשתי הדרשות שהביא **[ת"ת]** מתברר שלמרות שפירות יובל ושביעית קדשים בקדושה החמורה ממיני הקדש מסוימים מבחינת תפיסת דמיהם בין במכירה בין בחילול. כל הקדש אחר הוא ממון גבוה ומועלים בו בשימוש ע"י אדם, עד שבמיני הקדש מסוימים פודים – מחללים אותם והם יוצאין לחולין. אבל פירות יובל ושביעית נחשבים ממון בעלים. וכן מדרשת **[ירושלמי שביעית פ"ח ה"ב]** אפשר להשתמש בהם להדלקת נר ולצבע.

משוער כי טעם טפחא במלת **קֹדֶשׁ** בתפקיד שנוי מלמד כי **קֹדֶשׁ** קדושת פירות יובל ושביעית שונה מקדושת הקדש אחרת, שהיא **תִּהְיֶה** בהוויה של קדש וגם בהויות ממון בעלים. אפשר כי טעם מונח בתפקיד רבוי העברת הקדושה בכל פעולת חליפין לדבר האחרון שנכנס במקום הדבר הקודם (ועדיין הפירות המקוריים נשארים בקדושתם). אבל אפשר שזה כמוסבר להלן.
לָכֶם – במשמע שלכם שווה = ראוי לכולכם, **תִּהְיֶה** – רבוי, **לָכֶם** – אתנה מגביל, ביחד רבוי הגבלות השימוש בפירות יובל ושביעית, מגביל את השימוש בממון בעלים זה ש-**אסורים להפסיד ולסחור**.

ב"ה טוב טעם ודעת (טור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"ג: תמצית ההשערות: אתנה, סלוק – סוף פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תכר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' ששניה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תכר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תכר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תכר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקר-קטן – 2; זקר-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקר-קטן ... זקר-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.8 ייקרא בהר כה,א (התשע"ח) (בהשתתפות נחלת יעקב)

ויקרא בהר כה,ב: פי יובל הוא קדש תהיה לכם מן השנה האתם תבואתה:

ויקרא בהר כה,ג: בשנת היובל הזאת תשבו איש אל אחותו:

ויקרא בהר כה,ד: וכן-תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מנג עמיתך אל-תוננו איש את-אחיו:

ויקרא בחקתי כז,כז: ואם בפתמה הטמאה יפנה בערפך ויגרש חמשו עליו ואסדלא ינאל וימכר בערפך:

נושא הענין הוא כיצד פירות יובל ושביעית יוצאים לציבור לשימושים המותרים ושהדבר לא יחשב מסחר.

[בבלי סוכה מ,ב] אמר רבי אלעזר: אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח. ורבי יוחנן אמר: בין דרך מקח בין דרך חילול.

מאי טעמא דרבי אלעזר – דכתיב (וי' בהר כה,ג) בשנת היובל הזאת וגו' וסמיך ליה (וי' בהר כה,ד) וכן-תמכרו ממכר – דרך מקח, ולא דרך חילול.

ורבי יוחנן מאי טעמא – דכתיב (וי' בהר כה,ב) פי יובל הוא קדש (מסמיכות המלים "יובל" "קדש" לומד) מה קדש – (הקדש נתפס על המעות) בין דרך מקח בין דרך חילול, אף קדושת שביעית – (נתפסת על המעות) בין דרך מקח בין דרך חילול (ע"פ ר"ש בגמרא: פסוק (וי' בה' כז,כז) מלמד שבהמה טמאה שהוקדשה תפדה (=חילול) ויפנה בערפך או תמכר וימכר בערפך ותצא לחולין). – ורבי יוחנן, האי (וי' בהר כה,ד) וכן-תמכרו

ממכר מאי עביד ליה? – מיבעי ליה לכדרכי יוסי בר חנינא. דתניא, אמר רבי יוסי בר חנינא: בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית וכו', אדם נושא ונותן בפירות שביעית – לסוף מוכר את מטלטליו ואת כליו, שנאמר (וי' בהר כה,ג) בשנת היובל הזאת תשבו איש

אל-אחותו: וסמיך ליה (וי' בהר כה,ד) וכן-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'.
הערה: (א) הברייתא בשם רבי יוסי בר חנינא באה בתוספתא בהרחבה רבה. (ב) פשט (כה,ג) אינו מזכיר מכירה. סופו תשבו איש אל-אחותו שעזבה בד"כ במכירה הנלמדת מהסמיכות ל-(כה,ד) שבו נאמר וכן-תמכרו ממכר.

ורבי אלעזר, האי קרא דרבי יוחנן מאי עביד ליה? מיבעי ליה לכדתניא: (וי' בהר כה,ב) פי יובל הוא קדש מה קדש תופס את דמיו – אף שביעית תופסת את דמיה. תניא כוותיה דרבי אלעזר, ותניא כוותיה דרבי יוחנן. תניא כוותיה דרבי אלעזר: שביעית תופסת את דמיה, שנאמר (וי' בהר כה,ב) פי יובל הוא קדש תהיה לכם, מה קדש תופס את דמיו ואסור – אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה.

אי מה קדש תפס דמיו ויוצא לחולין (ט: הפריט הראשון שהיה קודש יוצא לחולין וכסף הפדיון נתפס בקדושה), (ט: תאמר) אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאת לחולין – תלמוד לומר (וי' בהר כה,ב) תהנה – בהיותה תהא (ט: גזירת הכתוב פרי ראשון של יובל ושביעית נשאר בקדושתו גם כאשר מוכרים אותו וגם הכסף ששולם בעדו או חליפיים אחרים מתקדשים, שלא כמו בקודש אחר).

נלמד על תפקידי תבנית הטעמים מההלכה והדוגמא

[מתיבתא ז) סוכה אליבא דהלכתא מ,ב] חילול פירות שביעית בדרך מקח ובדרך חילול. אין שביעית מתחללת אלא על דרך מקח במה דברים אמורים בפרי ראשון אבל בפרי שני מתחלל בין דרך מקח בין דרך חילול. (ט: המקור): [רמב"ם שמיטה ויובל פ"ו ה"ח] ופסק הרמב"ם כרבי יוחנן ששביעית מתחללת בין דרך מקח ובין דרך חילול ודלא כרבי אלעזר וכדברי רב אשי להלן (סוכה מא,א) שכל דברי רבי יוחנן הם בפרי שני אבל פרי ראשון אינו מתחלל אלא בדרך מקח גם לדעת רבי יוחנן [כסף משנה וראה רדב"ז שם]

[מתיבתא ז) סוכה אליבא דהלכתא מ,ב, פניני הלכה] דין קדושת שביעית בסתם מעות הנמצאים בשנת השמיטה בשוק. בסוגייתנו מבואר שדין פירות שביעית הוא שאם קנו אותם בדמים נתפסו הדמים בקדושת שביעית והפרי עצמו נשאר אסור אך דווקא הפרי הראשון נשאר אסור גם אחר שדמיו קדשו מה שאין כן חליפי הפרי (ט: המתכנים פרי שני שאינו הפרי שביעית) וכגון (מביא המשך [סוכה מ,ב] ראה להלן). וכתב ב-[שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' קכט] שפשוט שדין זה שדמי הפרי נאסרים אף שהפרי הראשון עצמו נשאר בקדושתו אינו מדובר רק אם מכרו את הפרי הראשון פעם אחת אלא גם אם מי שקנה אותו וימכרנו לאדם אחר יקדשו דמי המקח הללו וכן אם הקונה אותו יחזור וימכרנו לאדם שלישי יקדשו גם דמים אלו שכיון שהפרי נשאר בקדושתו הראשונה הרי הוא תופס את דמיו ומחיל עליהם קדושת שביעית גם אם ימכרו אותו הרבה פעמים ובאופן זה נמצא שפרי אחד יכול להחיל קדושת שביעית על הרבה מעות פרי כמה וכמה משויו (כגון מוכר תבואה לסוחר המוכר אותה לביח"ר ליצור קמח המוכר קמח למאפיה או לייצור אטריות המוכר מוצר לסיטונאי המוכר לקמעונאי המוכר לצרכן. כל הכסף מכל המכירות נתפס בקדושת שביעית). מה שאין כן בהקדש שאינו נשאר בקדושתו אחרי שפרדו אותו ואם פודים אותו עוברת הקדושה למעות הפדיון והוא יוצא לחולין שנמצא אם כך שאינו יכול להחיל קדושה על מעות אלא כפי שויו שלו ולא יותר.

יש כאן סוגיות הבאות: (א) לקיחת פרי שביעית ראשון במקח בלבד; (ב) פרי שביעית תופס דמיו; (ג) הלכות פרי שני. סוגיה (א) לקיחת פרי שביעית ראשון במקח בלבד;

מצאנו לימוד סמוכים בין שני פסוקים כאשר הפסוק השני פותח בתבנית טעמים מרכא טפחא וזה כעין מדה (כב) מל"ב מידות מכתוב שחבירו (ט: שלפניו) מלמד עליו. (כב) מדבר שחבירו מוכיח עליו, (כג) מדבר שהוא מוכיח על חבירו (ט: שאחרי),

מ-[בבלי סוכה מ,ב] ומ-[רמב"ם שמיטה ויובל פ"ו ה"ח] למדנו שפרי ראשון של שביעית קדוש ונקח במכירה ותופס דמיו. הנקח במכירה נלמד מפסוקים סמוכים, שלדעתנו הם (כה,ב) העובר ל-(כה,ג) וסיומו סמוך ל-(כה,ד) המלמד מפורשות על מכירה.

שלב (א) מלת (וי' בהר כה,ג) קדש מלמדת על קודש כללי וקדושת פירות יובל ושביעית.

שלב (ב) (וי' בהר כה,ג) בשנת היובל – מרכא טפחא בראש פסוק כלימוד סמוכים המקבל משהו מהפסוק הקודם וזה מה קדש תופס את דמיו ואסור גם שביעית תופסת דמיה ואסורה.

שלב (ג) לפי הרמב"ם רבי אלעזר אומר שפרי ראשון נקח במכירה וגם רבי יוחנן אומר שפרי ראשון נקח במכירה. לכן אפשר לקחת את הסבר [בבלי סוכה מ,ב] על דברי רבי אלעזר גם עבור ר' אלעזר וגם עבור דברי ר' יוחנן. מאי טעמא דרבי אלעזר – דכתיב (וי' בהר כה,ג) בשנת היובל הזאת וגו' וסמיך ליה (וי' בהר כה,ד) וכן-תמכרו ממכר – דרך מקח, ולא דרך חילול.

נשים לב שקטע הפסוק המובא (וי' בהר כה,ג) מסתיים "וגו' " משמע שאפשר שהלימוד של סמוכים בא מהמשך הפסוק.

הפסוק המלא (וי' בהר כה,ג) בשנת היובל הזאת תשבו איש אל-אחותו:

אל-אחותו – סלוק כמגביל, האיש נפרד מאחותו בדרך כלל במכירה (ולא נתחשב במיעוט שלפעמים במתן מתנה, או כנמכר לעבד).

וכך כאשר (וי' בהר כה,ג) תשבו איש אל-אחותו: תשובו במקח הנלמד מהסמיכות אל הפסוק הבא (וי' בהר כה,ד) וכן-תמכרו ממכר

ב"ה טוב טעם ודעת ודעת (ט' כ) במצוות האמנותי – הלהים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"ג; תמצית ההשקפות: אתונה, סלוק – סוף פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל מונח – רבוי; מוציא מפשט; מרצא = מרצא; רבוי; דרצא – מצרף; תבר – מחלק, מנעט, לא ממש; טפא – טרףא – שנוי /או רבוי /או מתפשט; מרצא טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור רבות, מכל מקום; דרצא תבר טפא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרצא תבר טפא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרצא טפא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק א – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, א; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ...; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצנת נושא ולימוד פרטיי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט, תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתשובע"פ.

1.9 ייקרא בהר כהנא, (התשע"ט) (בהשתתפות נהלת יעקב)

ויקרא בהר כהניד; וכי-תמפרו ממפר לעמיתך או קנה מינד עמיתך אל-תוננו איש את-אחיו; נושא הפסוק קנין מטלטלין.
ויקרא בהר כהנא; אס-עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו:
ויקרא בהר כהנא; והתנתלתם אתם לבניכם אחרים לרשת אזהה לעלם בקם מעבדו ובאחיכם בני-ישראל איש פאחיו לא-תתנהו בו פפרך: ס

[בבלי בכורות יג,א] מתני' [בכורות פ"א,מ"ח] הלוקת עובר פרתו של עובד כוכבים, והמוכר לו, אף על פי שאינו רשאי, והמשתתף לו, והתמקבל ממנו, והנותן לו בקבלה - פטור מן הבכורה, שנאמר בישראל, אבל לא באחרים. הכהנים והלוים חייבים, שלא נפטרו מבכור בהמה טהורה אלא מפדיון הבן ומפטר חמור.

[בבלי בכורות יג,ב] גמ'. מאי איריא דתני עובר חמורו ברישא, והדר תני עובר פרתו? ליתני ברישא עובר פרתו - דקדושת הגוף הוא, והדר ליתני עובר חמורו - דקדושת דמים הוא! אמרי במערבא, איבעית אימא: אידי דחביבא ליה, כדרבי חנינא; ואי בעית אימא: אידי דזוטרין מיליה דבהמה טמאה פסיק ושדי לה.

אמר ר' יצחק בר נחמני אמר ריש לקיש משום ר' אושעיא (שתי הלכות): (הלכה א) ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בהמתו בדיניהם, אף על פי שלא משך - קנה וחייבת בבכורה; (הלכה ב) ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בהמתו בדיניהם, אף על פי שלא משך - קנה, ופטור מן הבכורה.

(דיון בהלכה א בקנין מגוי) אמר מר (שאלה א על מאמר רבי יצחק בדיניהם): ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בדיניהם, אף על פי שלא משך - קנה וחייבת בבכורה מאי בדיניהם? אי נימא בדיניהם דגופיה (בקנין גוי לעבד), דאתי בקל וחומר, אם גופיה קני ליה ישראל בכסף, דכתבי: **(וי' בהר כהנא) לרשת אזהה** - הקישו הכתוב לאחווה, מה אחווה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה, אף עבר כענין קנה בכסף, ממונו (של גוי) לא כל שכן הוא! (פסוק זה משי קנין עבד גוי לקנין קרקע, ומזה רצו ללמוד בקל וחומר אם גוף הגוי קונים בכסף או בודאי את ממונו יקנו בכסף. הגמרא דוחה מהלך זה בשתי דחיות (א) אם כן שיעזיל לקנות ממנו הגוי בשטר ובחזקה (ב) שעצם הלימוד אינו נכון שהרי מצינו שישראל קנה ישראל אחר בכסף וממנו ישראל אינו נקנה בכסף אלא במשיכה)

(דחיה א בלשון הגמרא) **אם כן, אפי' בשטר ובחזקה נמי** (מקושיית הגמרא למדים שזה אינו נכון. והראיה שעל זה היה אפשר לומר אין הכי נמי ועל זה נקט אחד משלוש אפשרויות הקנין וזה שהגמרא לא אמרה כן מכאן שבאמת ממון גוי לא נקנה בשטר וחזקה!)

(דחיה ב בלשון הגמרא) ועוד (שאלה ב על מאמר רבי יצחק בדיניהם), **ישראל מישראל יוכיחו**, דגופיה - קני ליה בכסף (גוף העברי לעבד עברי), ממונו - במשיכה (ולא בכסף)!

עד כאן המהלך סבר ללמוד קנין מטלטלין של גוי מ-**(וי' בהר כהנא) לרשת אזהה** אבל זה הכניס גם קנין בשטר וחזקה ולכן צריך מקור אחר שיהיה רק על כסף.

אלא אמר אבאי: בדיניהם - שפסקה להם תורה (לקנין של ישראל מגוי בכסף והמקור), **(וי' בהר כהניד) או קנה מינד עמיתך**, לריש לקיש, הכתוב הזה הגביל את הקנין במשיכה לישראל מישראל ולכן בכסף מגוי, ואין מעורבות של שטר וחזקה.

(הגמרא מסביניה) **(כהניד) מינד עמיתך** הוא דבמשיכה, (מכאן המסקנה) הא מיד עובד כוכבים בכסף;
(בירור אולי יש כאן מיעוט מוחלט) ואימא: מיד עובד כוכבים כלל (ו)כלל לא (מועיל כל דרך קנין)! אמרי: לא ס"ד (למיעוט מחלט, כי), ק"ו הוא, אם גופו קונה, ממונו לא כ"ש (אם גופו של גוי נקנה בכסף, האם ממונו לא נקנה)? (אם כן זה לא מיעוט מוחלט)

(בירור נוסף אולי צריך שני דברים) ואימא: מיד עובד כוכבים עד דאיכא תרתי (אולי מגוי צריך קנין בכסף ובמשיכה)! אמרי: ולא ק"ו הוא? גופו - (בדרך)אחת, ממונו בשתיים?

(בירור נוסף אולי אפשר בכל אחת מהדרכים) ואימא: או בהא או בהא (או אולי באחת מן הדרכים)! (התשובה) דומיא ד-**(וי' בהר כהניד) עמיתך**, מה עמיתך - בחדא, אף עובד כוכבים נמי - בחדא.

לריש לקיש, **(כהניד) מינד עמיתך** הגביל את הקנין במשיכה לישראל מישראל בדרך אחת בלבד והשליך מסקנה זאת לקנין מגוי בדרך אחת בלבד, ולפי המסקנה לעיל רק בכסף.

ההוה אמיינא היה שמלת **עמיתך** מיעטה את הגוי מקנין לגמרי, וטעם אתנה של **עמיתך** מגביל את המיעוט, דהיינו שאין ממעטים את הגוי לגמרי מכל אופן של קנין אלא רק ממשכה, ולכן נותר קנין מגוי בכסף.

(כהניד) מינד עמיתך - מונח אתנה, מונח מרבה אתנה מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות, ואלו שלוש דרכי קנין מגוי שנדחו: ללא כסף וללא משיכה, שלא תאמר שבגוי צריך כסף ומשיכה, ושלא תאמר שבגוי אפשר בכסף או במשיכה

(דיון בהלכה ב במכירה לגוי) אמר מר: ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בהמתו בדיניהן, אף על פי שלא משך - קנה ופטור מן הבכורה, מאי בדיניהן? אי לימא בדיניהן דגופיה, משום דאתי בק"ו, אם גופו ישראל קני ליה בכסף, דכתבי: (בעקר גר) **(וי' בהר כהנא)** **מכסף מקנתו**, ממונו לא כ"ש? ישראל מישראל יוכיחו, דגופו - קני בכסף, ממונו - במשיכה! אלא אמר אבאי: בדיניהם שפסקה להם תורה, **(וי' בהר כהניד) וכי-תמפרו ממפר לעמיתך**, לעמיתך - במשיכה, הא לעובד כוכבים - בכסף; ואימא: לעובד כוכבים כלל כלל לא! אמרי: לא ק"ו הוא? אם גופו קנה, ממונו לא כ"ש (אם גוי יכול לקנות גופו של ישראל בכסף ממונו לא כל שכן)? אימא: לעובד כוכבים עד דאיכא תרתי (שגוי לא יקנה עד שיקנה בכסף ובמשיכה)?! לא ק"ו הוא? גופו - באחד, ממונו בשתיים (אם גוף של ישראל קונה באחד או

ודאי שלממונו של ישראל לא צריך שתי דרכי קנין)? ואימא: או בהא או בהא? דומיא ד-**(וי' בהר כהניד) עמיתך**, **[בבלי בכורות יג,ב] מה עמיתך - באחת, אף עובד כוכבים נמי - באחת.**

אמרי: ולאמימר דאמר משיכה עובד כוכבים קונה, הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר **דבר תורה מעות קנות משיכה** לא (בישראל ואילו בגוי משיכה קונה ולא כסף), אהני לעמיתך (טט: מאחד משני המופעים בפסוק **(וי' בהר כהניד) עמיתך** או **לעמיתך**), לעמיתך - בכסף, לעובד כוכבים במשיכה; (ר' יוחנן סובר שקנין ישראל מישראל הוא בכסף ולא במשיכה, ולא כר' יצחק הסובר שקנין ישראל מישראל הוא במשיכה. אם אמימר סבירא ליה כר' יוחנן אזי הלימודים ממלת **(וי' בהר כהניד) עמיתך** או **לעמיתך** הם כנ"ל אבל המסקנות הפוכות, לישראל בכסף לגוי במשיכה)

אלא אי סבר לה כרשי לקיש דאמר משיכה מפורשת מן התורה (טט: **(וי' בהר כהניד) או קנה מינד עמיתך**), **(וי' בהר כהניד) לעמיתך** - במשיכה, ולעובד כוכבים - במשיכה (אם אמימר סובר כר"ל יצא שגוי שוה לישראל בקנינים ושניהם במשיכה), (ולכן נשאלת השאלה על אמימר לשיטת ר"ל) **(וי' בהר כהניד) לעמיתך** למה לי (היא מלה יתירה ואיזה מיעוט יש ללמוד ממנה)? אמרי: לעמיתך אתה מחזיר אונאה, ואי אתה מחזיר אונאה לכנעני; (מקשה הגמרא) לכנעני - **(וי' בהר כהניד) אל-תוננו איש את-אחיו** נפקא! (קבלנו שני

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג, תמצית ההשערת: אתגה, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגבילי: מונח – מוציא פשטא – מרכא = מארד, רבו; דרנא – מחרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שני ואו רבוי ואו מתפסט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדולי, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.10 ויקרא בהר כה,א (התש"פ)
ויקרא בהר כה,כט: ואיש כר-ימכר בית-מושב עיר חומה ויהיה נאלתו עד-תם שנת ממכרו ימים תהיה נאלתו:
ויקרא בהר כה,ל: ואם לא-ינאל עד-מלאת לו שנה תמיה
וקם הבית אשר-בעיר אשר-לא לא חמה לצמיחת לקנה אתו לדרתי
לא יצא ביכל:

(כה,כט) **ואיש** - רביעי, ע"פ **[רמב"ם שמיטה ויובל פ"ב,ה"ד]** ע"פ **[בבלי ערכין פ"ט,מ"ג, לא,א]** בתפקיד ארבעה מצבי גאולה של **בית-מושב עיר חומה**, מלוכה ראשון, מלוכה שני בתוך שנה שקנה מהלוכה הראשון, ממקבל מתנה מבעל הבית, גאולה מהקדש או מגואל אחר מהקדש בתוך שנה. בארבעה מצבים אלו בעל הבית ואם מת אזי בנו יש להם זמן לפדות - לגאול עד שנה מלאה (פשוטה או מעוברת) **(כה,כט) כר-ימכר** - מקף כבורר **בין** מכירת **בית-מושב עיר חומה** שאם לא יגאל תוך שנה תחול חליטה לטובת הלוכה, **ובין** מכירת **בית-מושב עיר חומה** שלא חל בה גאולה או חליטה והיא דומה למצוות ערי חצרים ושדות.

[מנחת חינוך, מצוה שמא, פדיון הנחלות עד השלמת שנה [יז]] בורר בין מכירה שהיא תיכף אך התורה נתנה רשות לפדות עד שנה ואם אינו פודה נחלטת למפרע ובין מכירה כהלואה מעכשיו ואיגלי מילתא למפרע דמכורה משעה ראשונה. ובסעיף **[יט]** מכירה בערי חומה שאינם 48 ערי לויים **ובין** מכירה ב-48 ערי לויים שהיו ערי חומה ואין להם דין חילוט ופודה תמיד. וצ"ע האם על מכירה לשנים כעין מכירה כמו בשדות וערי חצרים חלה מצוות גאולה או לא חלה ומהחכירה ברור שאין חליטה. **[רמב"ם שמיטה ויובל פ"ב,ה"א]** כל שהוא לפניו מן החומה כגון הגנות והמרחצאות והשוככות הרי הוא כבתים שנאמר **(כה,ל) אשר-בעיר, אבל השדות שבתוך העיר נגאלין כדין השדות שחוץ לעיר שנאמר (וי בהר כה,ל) וקם הבית אשר-בעיר בית וכל הדומה לבית לא השדות. וכן [הלכה יב] בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות אינו נחלט כבתי ערי חומה, וירושלים אין הבית נחלט בה, ובית הבנוי בחומה אינו כבתי ערי חומה.**

(כה,כט) כר-ימכר בית-מושב עיר חומה - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות לימוד אחד יוצא מפשט הכתוב. הפשט הוא מכירה ללוכה אחד. היוצא מן הפשט הוא מספר מצבים שאפשר שמתרבים מטעם מונח במלת **עיר** והם: לוקח שני מידי לוקח ראשון, מתנה, הקדש.

[רמב"ם שמיטה ויובל פ"ב,ה"ד] **[ט:א]** מכר לראשון **(ט:ב)** וראשון לשני בתוך השנה מונין לראשון כיון ששלמה שנה ראשונה הוחלט הבית ביד השני, שהמוכר מכר לשני כל זכות שתבוא לידו, הגיע י"ב חדש ולא גאלה הרי זו נחלטת ביד הלוכה, **[ט:א]** וכן אם נתן הבית מתנה ולא גאלו כל י"ב חדש הרי זה נחלט ביד זה שנתן לו מתנה. **(ט:ד)** **[הלכה ח]** המקדיש בית עיר חומה וגאלו אחר מיד ההקדש כיון שעלתה לו שנה משעה שנגאל מיד ההקדש ולא גאלו בעליו נחלט ביד הגואל, שאין ההקדש חולט אלא הלוכה שנאמר **(וי בהר כה,ל) לקנה אתו לדרתי [רדב"ז הלכות שמיטה ויובל פ"ב,ה"ח]** המקדיש בית עיר חומה וכו'. ברייתא שם **[בבלי ערכין פ"ט,מ"ג, לא,א]** המקדיש בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל וגואל לעולם, גאלו אחר מיד ההקדש הגיע יום י"ב חדש ולא גאלו היה חלוט לו מה"מ אמר שמואל דאמר קרא **(וי בהר כה,ל) לקנה אתו** ואפילו מיד ההקדש ולחליטה הקדש אמר קרא **לדרתי** יצא הקדש שאין לו דורות **(וי בהר כה,ל) לא יצא ביכל** למה לי אמר רב ספרא לא נצרכה אלא למוכר בית בבתי ערי חומה ופגע בו יוכל בתוך שנתו סד"א ליפוק ביובל קמ"ל לא יצא ביובל:

[בבלי מגילה גב, גופא], אמר רבי יהושע בן לוי: **כרך** וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נדון ככרך. תנא: **סמוך** - אף על פי שאינו נראה, נראה - אף על פי שאינו סמוך. בשלמא נראה אף על פי שאינו סמוך - משכחת לה כגון דיתבה בראש ההר. אלא סמוך אף על פי שאינו נראה, היכי משכחת לה? אמר רבי ירמיה: שיושבת בנחל. ואמר רבי יהושע בן לוי: **כרך** (2) שישב ולבסוף הוקף - נדון ככפר. מאי טעמא - דכתיב **(וי בהר כה,כט) ואיש כר-ימכר בית-מושב עיר חומה** - שהוקף ולבסוף ישב, ולא שישב ולבסוף הוקף. ואמר רבי יהושע בן לוי: **כרך** שאין בו עשרה בטלנין - נדון ככפר. מאי קא משמע לן? תנינא: איזו היא עיר גדולה - כל שיש בה עשרה בטלנין, פחות מכאן - הרי זה כפר. - כרך איצטרך ליה, אף על גב דמיקלעי ליה מעלמא. ואמר רבי יהושע בן לוי: כרך שחבר ולבסוף ישב - נדון ככרך. מאי חרב? אילימא חרבו חומותיו, ישב - אין, לא ישב - לא? והא תניא, רבי אליעזר בר יוסי אומר: אשר לוא חומה (בתורה **אשר-לא חמה**) - אף על פי שאין לו עכשיו, והיה לו קודם לכן. אלא: מאי חרב - שחרב מעשרה בטלנין. **כרך** (2) **[ש"וע או"ח הלכות מגילה ופורים סי' תרפח, ס"א]** <א> כרכים (א) המוקפים חומה א מימות יהושע בן נון, אפילו אינן מוקפין עכשיו, א' <ב> קורין בט"ו, אפילו אם הם בחוצה לארץ, (ב) א' ואפילו אין בהם עשרה בטלנים (פ) בטלנים ממלאכתם (ג) ועוסקים בצרכי צבוא; **[והוא שהוקף ואח"כ ישב, או שישב תחלה (ט"ז), מאמר מרדכי: עם מעט בתים) על דעת להקיפו אח"כ** (ואח"כ נבנו רוב הבתים), (ד) לאפוקי כשנודע שישב תחלה * על דעת שלא להקיפו <ב> <ב' אכל ב א' > בסתמא הוקפה ולבסוף ישבה ר"ן).

(וי בהר כה,כט) ואיש כר-ימכר בית-מושב
(וי בהר כה,כט) בית-מושב - מקף ע"פ **[ש"וע או"ח ה' מגילה ופורים סי' תרפח, ס"א]** כבורר **בין** **והוא שהוקף ואח"כ ישב, או שישב תחלה (ט"ז), מאמר מרדכי: עם מעט בתים) על דעת להקיפו אח"כ** בחומה אבל רוב בתיה נבנו קודם להקפתה **(כה)**
(וי בהר כה,ל) אשר-לא חמה - מקף כבורר **בין** שלא היה לעיר חומה כלל או שנבנתה אחרי רוב בתיה **ובין** תניא, רבי אליעזר בר יוסי אומר: אשר לוא חומה (בתורה **אשר-לא חמה**) - אף על פי שאין לו עכשיו, והיה לו קודם לכן.

[רמב"ם שמיטה ויובל פ"ב,ה"ד] **שהוקף** **[הלכה יד] [הלכה טו]** המזכרות בפ"ט.
אין המקום נקרא ערי חומה עד שיהיה בו שלש חצרות או יתר, ובכל חצר מהן ב' בתים או יתר ויקיפוה חומה תחלה ואח"כ יבנו החצרות בתוכו, אבל מקום שישב ואח"כ הוקף או שלא היו בו ג' חצרות של ב' בתים אינו עיר חומה אלא בתים שבו כבתי החצרים. **(וי בהר כה,ל) וקם** - תלשא כפרט קדמאה לפני **הבית אשר-בעיר** - קדמא ואזלא המרמז ללימוד בכלל כלשהו, **(וי בהר כה,ל) אשר-בעיר** - מקף בורר **בין** עיר חומה שמתקיים בה מצוות גאולה בית שנמכר או הוקדש, **ובין** עיר חומה שלא מתקיים בה מצוות גאולה. כגון 48 ערי לויים, עיר שישבה ואח"כ הוקפה, ירושלים למרות שהיא עומדת בכל התנאים שהביא **[רמב"ם שמיטה ויובל פ"ב] [הלכה יד]** **[הלכה טו]** המזכרות בפ"ט.
(וי בהר כה,ל) הבית אשר-בעיר - קדמא ואזלא כרמז ללימוד במידת כלל ופרט בקשר למה אפשר למכור ולגאול בעיר חומה. **[רמב"ם שמיטה ויובל פ"ב] [הלכה יא]** כל שהוא לפניו מן החומה כגון הגנות והמרחצאות והשוככות הרי הוא כבתים שנאמר אשר בעיר,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.11 ויקרא בהר כהא, (התשפ"א)

נחלת יעקב מאמר ו: הנושא: חפירת בורות שיחין ומערות בשנה השביעית

שמות תשא לד, כא: ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת בתריש ובקציר תשבת:

ויקרא בהר כה

(א) וידבר ה' אל-משה בתר סיני לאמר:

(ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת לה:

(ג) שש שנים תזרע שדה ושש שנים תזמר פרמך ואספת את-תבואתה:

(ד) ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה שדה לא תזרע וכרמך לא תזמר:

(ה) את ספיח קצירך לא תקצור ואת-ענבי נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ:

(ו) והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לה ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הנגרים עמך:

(ז) ולבהמתך ולתיה אשר בארצך תהיה כל-תבואתה לאכל: ס

פסקא א:

פירש [רש"י] [שמ' תשא לד, כא] בתריש ובקציר תשבת - למה נזכר חריש וקציר, יש מרבותינו אומרים על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית ללמדך שמוסיפים מחול על הקודש, וכך משמעו, (שמ' תשא לד, כא) ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת, ועבודת ששת הימים שהתרת לך יש שנה שהחריש וקציר אסור (בה), ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר (וי' בהר כה, ד) שדה לא תזרע וגו' עכ"ל. סיכום: חרישה בשנה השביעית אסורה. ובפשטות לצורך גידול חקלאי.

פסקא ב:

[משניות שביעית פ"ט מ"י] – "וכן החופר בור ושיח ומערה." וז"ל [המשנה בשלמות] הבונה גדר בינו ובין רשות הרבים (בשש שנים) מותר להעמיק עד הסלע, מה יעשה בעפר צוברו ברה"ר ומתקנו דברי ר' יהושע, ר' עקיבא אומר כדרך שאין מקלקלים ברה"ר כך לא יתקנו. מה יעשה בעפר צוברו בתוך שדהו. עכ"ד.

נח"י: והיינו שנחלקו ר' ע"ר ור' יהושע בבונה גדר היכן מניח את העפר. לדעת ר' עקיבא צוברו בתוך שדהו ונפסקה הלכה כר' עקיבא בבונה גדר בשנה השביעית שהיית לצבור העפר בשדהו.

ומסיימת המשנה "וכן החופר בור ושיח ומערה." ונחלקו ה-[ר"ש] וה-[רמב"ם פירוש המשנה שם]. וז"ל הר"ש שם – "פליגי בשאר ימות השנה במשך שש שנים דלרבי יהושע צוברו ברה"ר ובלבד שיתקנו (שלא יהיה מטרד לציבור) ולר' עקיבא אף על פי שדעתו לצוברו ברשות הרבים ולתקנו אסור אלא צוברו ברשותו. וכן דעת הרא"ש שם.

אומנם לדעת ה-[רמב"ם פיהמ"ש שם] איירי גם בשנת השמיטה היינו שומות לחפור בור ושיח ומערה. עיין [הלכתא גבירתא] על משניות [שביעית פ"ג מ"י] וז"ל הבונה כותל ביתו (בשנה השביעית) מותר לחפור שם עד הסלע ולא מחזי כחופר שם לזרוע. והעפר שמוציא משם צוברו בשדהו כדין המזבלין בריש הפרק. וכן החופר בור שיח או מערה בחצרו לכינוס מים לשתיה או לכביסה דמותר בשביעית, צובר העפר בשדהו כנ"ל. וכן הוא לשון ה-[רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פ"א ה"ב] "אינו לוקה מן התורה אלא על הזריעה או על הזמירה ועל הקצירה או על הבצירה וכו'. ועל שאר התולדות שבעבודת הארץ עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה עליהן אבל מכין אותו מכת מרדות כנלמד ב-[רמב"ם שם ה"ד] כתב כיצד החורש או החופר לצורך הקרקע או המסקל או המזבל וכו' מכין אותו מכת מרדות מדבריהם. ועיין ב-[בבלי מועד קטן ג, א] חרישה בשביעית נחלקו ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה. וב-[ירושלמי שבת פ"ז ה"ב (וילנא מו, ב)] ובעוד מקומות ב-[ירושלמי סנהדרין פ"א סוף ה"ה]. וב-[ירושלמי כלאים פ"ח ה"א] מבואר במפורש שלדעת ר' אלעזר לוקין ולדעת ר' יוחנן אין לוקין (אף לעיבוד חקלאי).

סיכום: ל-[ר"ש] אסורה חרישה בשנת השמיטה אף לא לצורך גידול, כגון חפירת בור לכינוס מים לשתיה ולכביסה.

לכן הדיון בהוצאת העפר לר"ה (לר' יהושע) או להשאירו בחצרו (כר"ע) אינו לגבי שנת שמיטה אלא לגבי שש שנים שבין השמיטות.

פסקא ג:

ונקדים את סוגית הגמ' בי-[ירושלמי שבת פ"ז ה"ב (וילנא מו, ב)] (ונראה בהמשך איך תבניות טעמי המקרא מרמזות לדעת ר' יוחנן את ההלכה שנפסקה ברמב"ם). חריש הוא אב מלאכה בשביעית אבל היות ונלמד כלאו הבא מכלל עשה (שמ' תשא לד, כא) בתריש ובקציר תשבת אינו לוקה.

פסקא ד:

עין ב-[וי' בהר כה, ב] ושבתה הארץ שבת לה: (וי' בהר כה, ד) שדה לא תזרע וכו'.

נמצא (וי' בהר כה, ב) ושבתה הארץ זהו כלל (כל המלאכות) (וי' בהר כה, ד) שדה לא תזרע וכו'? זהו פרט.

לכאורה לפי המדה של כלל ופרט אין לך בכלל אלא מה שבפרט, היינו צריכים לאסור רק זריעה זמירה קצירה ובצירה.

אלא שהכלל הוא במצות עשה (וי' בהר כה, ב) והפרט הוא במצות לא תעשה (וי' בהר כה, ד) ובזה נחלקו ר' אלעזר ור' יוחנן האם אמרינן כלל ופרט בכה"ג (בכהאי גוונא) – בזה האופן העולה מעין ב-[ירושלמי שבת פ"א ה"ב (וילנא מו, ב)] ומפרשיו. כלל בעשה ופרט בלא תעשה, מילתיה דר' אלעזר אמרה כלל ופרט הוא (לדעת ר"א דורשין) כלל ופרט (נח"י) ולא במשמעותו הרגילה שאנו מכירים אלא באופן ובמידה הנקראת דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל.))

ומ-[בבלי מועד קטן ג, א] משמע שר' אלעזר ולר' יוחנן במבנה הפסוקים יש כלל ופרט וכלל. אלא שנחלקו מהי דרך הלימוד כיוון שהכלל הוא בעשה והפרט בלא תעשה. עי' [רש"י מועד קטן ג, א] כל מקום שנאמר כלל בעשה ופרט בלא תעשה. כגון הכא דכתיב (וי' בהר כה, ד) ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ – כלל היינו עשה, שדה לא תזרע וכרמך לא תזמר - פרט היינו לא תעשה. אין דנין אותו בכלל ופרט וכלל ואע"ג דכתיב כלל בתריה כגון הכא דכתיב בתרייה (וי' בהר כה, ה) שנת שבתון כלומר אין לו דין כמו של

ב"ה טוב טעם ודעת ולמד (טורו"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – תמצית ההשקפה: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך, רבוי; דרנא** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרפא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקא** – סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול**: 3; **רבוע** – 4; **מנח רבוע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיב** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = **שכחה**; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים/בתושבע"פ.

שאר כלל ופרט וכלל שכתובין כולם בעשה או בלאו, דאמר כלל ופרט וכלל אי אתה דין אלא כעין הפרט דמובי כל מידי דדמי לפרט אלא דיין ליה בכלל ופרט ונשתנה משאר כלל ופרט וכלל.

הערה: זה דעת ר' יוחנן בבבלי ולכן לא לוקה על חרישה כי דרשינן בכלל ופרט ואין לך בכלל אלא מה שבפרט ולכן רק על פרט ילקה. ולר' אלעזר דרשינן בכלל ופרט וכלל (הכלל שביתה כללית, הפרט שביתה ממלאכות שדה חקלאיות, כלל סוגר מרבה שאר מלאכות שדה חקלאיות ולכן ילקה על חרישה.

ואנו נמשיך לבאר עפ"י דרך הירושלמי כאשר כלל ופרט הכונה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל, ללמד על הכלל. (נח"י- כולו יצא והיינו ללמד שעל כל המלאכות לוקה).

המשך **[ירושלמי שבת פ"ז ה"ב (וילנא מו,ב)]** דאמר ר' אלעזר לוקין על ידי חרישה בשביעית, ר' יוחנן אמר אין לוקין על ידי חרישה בשביעית ומה טעמא דר' אלעזר? **(וי' בהר כה,ב) וְשִׁבְתָּה הָאָרֶץ שְׁבֵת לְה' – כלל (וי' בהר כה,ד) שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמַר** פרט. הזרע והזמיר אף הן בכלל היו ולמה יצאו (מן הכלל) להקיש אליהן לומר לך מה הזרע והזמיר מיוחדין שהם עבודה בארץ ובאילן (נח"י והיינו טעמו של רבי אלעזר שלוקים על חרישה בשביעית כי עבודת זריעה וזמירה יצאו מכלל המלאכות ללמד על כלל המלאכות, שכל עבודות הנעשות בארץ לוקים עליהם ומכאן שאף חרישה שהוא עבודת הארץ לוקים עליה)

פסקא ה:

ובדעת ר' יוחנן מבארת הגמ' בהמשך זו"ל **"שניא היא (למדנו) שכלל בעשה ופרט בלא תעשה ואין עשה מלמד על לא תעשה ואין לא תעשה מלמד על עשה"**.

נמצא לדעת ר' אלעזר **(וי' בהר כה,ד) שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע** פרט שיצא מן הכלל ללמד על הכלל מלמד שלוקים על כל העבודות כולל חרישה. ולדעת ר' יוחנן לוקים רק על זריעה ומה שמפורש בתורה לאיסור.

כעת דן **[ירושלמי שבת פ"ז ה"ב]** האם מותר לחפור בורות ושיחים ומערות שלא צורך עבודת הארץ? משום שלדעת ר' אלעזר שהפרט מלמד על הכלל, הוא גם בא לצמצם את האיסור של **(וי' בהר כה,ב) וְשִׁבְתָּה הָאָרֶץ** ולהגדיר שרק עבודת אילן ושדה אסורות. שהרי **(וי' בהר כה,ב) וְשִׁבְתָּה הָאָרֶץ** במשמעות הראשונית כולל כל העבודות. אך מהפרט **(וי' בהר כה,ד) שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע** למדים אנו שרק עבודות השדה הן אסורות ולכן פשוט שלדעת ר' אלעזר יהיה מותר לחפור בורות ושיחים ומערות, שלא לעבודת הארץ. אלא שלדעת ר' יוחנן הסובר שכלל בעשה ופרט בלא תעשה אין נדרש ככלל ופרט המלמד על הכלל לכן **(וי' בהר כה,ב) וְשִׁבְתָּה הָאָרֶץ** כולל הכל ויהיה לכאורה אסור לחפור בורות. אפילו, שלא לצורך עבודת הארץ.

ועפ"י יבואר המשך ה-**[ירושלמי שבת פ"ז ה"ב]** ולפי גירסת **[קרבן העדה]-[רידב"ז]** ו-**[מרומי שדה]**.

וז"ל "על דעתיה דרבי אלעזר נחא, מותר לחפור בה בורות שיחין ומערות" **"לשיטת רבי אלעזר מובן שמותר לחפור בורות וכו' שלא לצורך עבודת הארץ, כפי שביארנו לעיל).**

"על דעתיה דר' יוחנן מהו לחפור בה בורות שיחין ומערות? כשם שאין מלמדין לענין איסור כן לענין היתר לא ילמדו" (פי' לפי שיטתו של ר' יוחנן שאינו דורש זריעה וזמירה במידת דבר שיצא מן הכלל ונמצא שהאיסור של חרישה הוא איסור בפני עצמו שאין גדרו נלמד מזריעה וזמירה, האם מותר לעשות כן שהרי כשם שזריעה אינה מלמדת על חרישה לענין מלקות, א"כ כך לא ילמדו על גדר האיסור **(וי' בהר כה,ב) וְשִׁבְתָּה הָאָרֶץ**. ומנין לנו שחפירה, באופן שאינה עבודת הארץ מותרת ואינה בכלל איסור חרישה? ונמצא שפשוט ל-**[ירושלמי שבת פ"ז ה"ב]** שלדעת ר' יוחנן אמנם לא לוקים על חרישה שהיא לצורך עבודת האדמה, אך גם יתיר חרישה שלא לצורך עבודת האדמה (כגון חפירת בור)).

והנה כעת עונה ה-**[ירושלמי שבת פ"ז ה"ב]** ועושה מהפך בהבנת הפסוקים. וז"ל אמר רבי בא קרטיגנאה טעמא דר' יוחנן **(וי' בהר כה,ב) שְׂשׁ שְׁנִים תִּזְרַע שְׂדֵךְ** – ולא בשביעית **(וי' בהר כה,ג) שְׂשׁ שְׁנִים תִּזְרַע שְׂדֵךְ** דורשים אנו כאילו אמרה התורה שש שנים תזרע ולא בשביעית. ונמצא שמלבד הלאוים המפורשים בזריעה ובזמירה בשביעית **(וי' בהר כה,ד) שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמַר** אפשר ללמוד את איסורין גם מהפסוק **(וי' בהר כה,ג)** והאיסור הנלמד מהפסוק **(כה,ג)** אינו "לא תעשה" כי כל לא תעשה שבא מכח עשה – נחשב עשה. ונמצא שיש איסור עשה על זריעה וזמירה, ופרטים אלו שנאמרו בלשון עשה אפשר לדרוש אותם במידת דבר שיוצא מן הכלל ללמד על הכלל. שהרי **(וי' בהר כה,ב) וְשִׁבְתָּה הָאָרֶץ** הוא בעשה, ואף הפרטים **(וי' בהר כה,ג)** הם בעשה ויכולים הם ללמד על הכלל שלא נאסרו אלא דברים שהם עבודה בארץ ובאילן כגון חרישה, אבל חפירת בורות ושיחין ומערות מותרת, מה שאין כן לענין מלקות אין ללמוד על חרישה מאיסורי זריעה וזמירה שנאמרו בלשון לא תעשה **(וי' בהר כה,ד) שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמַר** שכן כלל בעשה ובפרט בלא תעשה אין דורשים אותם במידת זו. והנראה שהרמז לדרישת רב בא קרטיגנאה שכוונת התורה **(וי' בהר כה,ג) שְׂשׁ שְׁנִים תִּזְרַע שְׂדֵךְ** לומר שיש כאן מצוות עשה בשמיטה ולהודיע ולעשות מהפך בפשט הרמזו בתבנית הטעמים מהפך פשטא של **(וי' בהר כה,ג) שְׂשׁ שְׁנִים תִּזְרַע שְׂדֵךְ**. ובוזה ביארנו גם את שיטת הרמב"ם שפוסק כר' יוחנן. ולכן על חרישה לצורך עבודת השדה לא ילקה. וכן מתיר חפירת בורות. ולא כדעת הר"ש משנץ.

(וי' בהר כה,ג) שְׂשׁ שְׁנִים תִּזְרַע שְׂדֵךְ – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן רומז לשני לימודים, מהפך פשטא רומז שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב. (לימוד א) פשט הכתוב. (לימוד ב) מוציא מפשט הכתוב כרב בא קרטיגנאה ומלמד שיש מצוות עשה לזרוע שש שנים ולא הבא מכלל עשה, שלא יזרע בשביעית, **תִּזְרַע** – מונח מרבה ב-(לימוד ב) המרחיב את העשה של איסור נטיעה ל-45 יום בשנה הששית קודם לראש השנה של שביעית, ובירק אמר החזון איש שמשום ספיחין לא יזרע פחות משלושה ימים לפני השנה השביעית.

(וי' בהר כה,ב) וְשִׁבְתָּה הָאָרֶץ – כלל שהוא בעשה, **(וי' בהר כה,ג) שְׂשׁ שְׁנִים תִּזְרַע שְׂדֵךְ** – ולא בשביעית, פרט בעשה, **[ירושלמי שבת פ"ז ה"ב]** עוצר כאן, ולומד שהפרט יצא מן הכלל ללמד על הכלל ש"שבתה הארץ" זה רק על עבודות אדמה לגידולים, ולכן החרישה שלא לצורך עבודת אדמה לא כלולה בלימוד הזה ומותרת.

ל-**[בבלי מועד קטן ג,א]** יש כלל סוגר **(וי' בהר כה,ג) שְׁנַת שְׁבִתוֹן יְהִי לְאָרֶץ**, ר' אלעזר דורש הכתובים בכלל ופרט וכלל ולכן מרבה חרישה לצורך עבודת השדה למלקות. ור' יוחנן לא דורש הכתובים בכלל ופרט וכלל, כי הכלל בעשה והפרט בלא תעשה, וממילא לוקין רק על הכתוב במפורש בתורה, חרישה לעבודת השדה במלקות, שלא לעבודת השדה אסורה ואין לוקין.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טסוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתגה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחכה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחכה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

נספח למאמר ו:

ויקרא בהר כה:

(א) וידבר ה' אל-משה בהר סיני לאמר:

(ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת לה:

(וי' בהר כה,ג) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם – גרשיים מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים

(לימוד א) **(וי' בהר כה,ג) דבר אל-בני ישראל –** גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא מן הכלל יצא להקל ולא להחמיר.

אפשר שמרמז למה שפשט ל-**[ירושלמי שבת פ"ז ה"ב]** שחרישה בשביעית שלא לצורך עבודת השדה מותרת. זו גם התוצאה של דרך הלימוד של ר' אלעזר ב-**[ירושלמי שבת פ"ז ה"ב]** דעת ר' אלעזר שהפרט מלמד על הכלל, הוא גם בא לצמצם את האיסור של **(וי' בהר כה,ג) ושבתה הארץ** ולהגדיר שרק עבודת אילן ושדה אסורות. שהרי **(וי' בהר כה,ג) ושבתה הארץ** במשמעות הראשונית כולל כל העבודות.

אך מהפרט **(וי' בהר כה,ד) שרף לא תזרע** למדים אנו שרק עבודות השדה הן אסורות ולכן פשוט שלדעת ר' אלעזר יהיה מותר לחפור בורות ושיחים ומערות, שלא לעבודת הארץ.

(וי' בהר כה,ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם – גרשיים מהפך פשטא מונח זקף-קטן, צ"ע מהו הלימוד השני מזקף-קטן.

ויקרא בהר כה,ד: ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שרף לא תזרע וכרמך לא תזמר:

ויקרא בהר כה,ה: את ספית קצירך לא תקצור ואת-ענבי זיתך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ:

[בבלי מ"ק ג,א] איתמר החורש בשביעית ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה. לימא בדרכי אבין אמר ר' אלעזר

קמיפלגי ועי"ש בפ' רש"י ובפ"י התוס'. והעולה מפי' רש"י דהיה מקום לדרוש הפסוקים בכלל ובפרט וכלל והיינו **(וי' בהר כה,ד) ובשנה**

השביעית שבת שבתון זהו הכלל. **(כה,ד) שרף לא תזרע** היינו פרט **(וי' בהר כה,ה) שנת שבתון יהיה לארץ** זהו כלל. ועיין שם בתוס'

ד"ה אין דנין אותו בכלל ופרט והעולה מפי' תוס' דלכו"ע אין דנין בכלל ופרט וכלל בפסוקים הנ"ל משום דהוי כלל בתרא בקרא אחרנא

(היינו **(כה,ה)**). ואיכא מ"ד ב-**[פסחים י.]** דכלל ופרט המרוחקים זה מזה לא דיינינן בכלל ופרט. והנראה ליישב את רש"י דהמעין ב-

[מנחות נה,ב] יראה דשם איירי בכלל ופרט המרוחקים זה מזה בהרבה פסוקים מה שאין כן הכא שהרי ב-**(כה,ד) שרף לא תזרע** וכו'

ובפסוק ח' ממשיכה התורה ואומרת **(כה,ה) את ספית קצירך לא תקצור** ומסיימת במילים **(כה,ה) שנת שבתון יהיה לארץ.**

לשיטת התוספות צריך לומר שאין לומדים פסוקי סוגיה זאת בכלל ופרט וזה מתאים להנחה שבד"כ מידת כלל ופרט מרומזת בטעמי קדמא ואולא בפסוק. ובאמת שיטת הירושלמי תומכת בשיטת התוספות שהרי העולה מסוגיית הירושלמי שאין דורשים פסוקים אלו בכלל ופרט וכלל אלא בשיטת פרט היוצא מן הכלל האם מלמד על הכלל עיין שם. אבל לשיטתנו שבד"כ יוצא מן הכלל המלמד על הכלל או על עצמו הוא בתבנית אזלא-גרש או גרשיים עם או בלי מונח רביע גם קשה כי אין בפסוקים תבנית כזאת.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבות; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי /או רבוי /או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור רבות, מכל מקום; **דרגא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כולל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תראא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.12 ויקרא בהר כה,א (התשפ"ב) (בהשתתפות נחלת יעקב)

ויקרא בהר כה,ב: פי יובל הוא קדש תהיה לכם מן השנה האחת את תבואתה:

ויקרא בהר כה,ג: בשנת היובל הזאת תשבו איש אל אחרתו:

ויקרא בהר כה,ד: וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לְעִמִּיתְךָ אוֹ קִנְיָה מִיַּד עִמִּיתְךָ אֶל-תּוֹנֵי אִישׁ אֶת-אֶחָיו:

למוד בכעין מדת סמוכים לסוגיות הבאות: (א) לקיחת פרי שביעית ראשון במקח בלבד; (ב) פרי שביעית תופס דמיו; (ג) הלכות פרי שני סוגיה (א) לקיחת פרי שביעית ראשון במקח בלבד;

מצאנו לימוד סמוכים בין שני פסוקים כאשר הפסוק השני פותח בתבנית טעמים מרכא טפחא וזה כעין מדה כ"ב מל"ב מידות (כב) מדבר שחבירו (טט: כאן שלפניו) מוכיח עליו, (כג) מדבר שהוא מוכיח על חבירו (טט: שאחריו),

מ-**[בבלי סוכה מ,ב]** ומ-**[רמב"ם שמיטה ויובל פ"ו ה"ח]** למדנו שפרי ראשון של שביעית קדוש ונקח במכירה ותופס דמיו. הנקה במכירה נלמד מפסוקים סמוכים, שלדעתנו הם (כה, יב) העובר ל- (כה, יג) וסיומו סמוך ל- (כה, יד) המלמד מפורשות על מכירה. שלב (א) מלת (וי' בהר כה,ג) **קדש** מלמדת על קודש כללי וקדושת פירות יובל ושביעית.

שלב (ב) (וי' בהר כה,ג) **בשנת היובל** – מרכא טפחא בראש פסוק כלימוד סמוכים המקבל משהו מהפסוק הקודם וזה מה **קדש** תופס את דמיו ואסור גם שביעית תופסת דמיה ואסורה.

שלב (ג) לפי הרמב"ם רבי אלעזר אומר שפרי ראשון נקח במכירה וגם רבי יוחנן אומר שפרי ראשון נקח במכירה. לכן אפשר לקחת את הסבר **[בבלי סוכה מ,ב]** על דברי רבי אלעזר גם עבור ר' אלעזר וגם עבור דברי ר' יוחנן. מאי טעמא דרבי אלעזר – דכתיב (וי' בהר כה,ג) **בשנת היובל הזאת** וגו' וסמין ליה (וי' בהר כה,ד) **וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר** – דרך מקח, ולא דרך חילול. נשים לב שקטע הפסוק המובא (וי' בהר כה,ג) מסתיים "וגו'" משמע שאפשר שהלימוד של סמוכים בא מהמשך הפסוק.

[בבלי סוכה מ,ב] (וי' בהר כה,ד) **וְכִי-תִמְכְּרוּ** וגו' – מקף כרב-משמע (משמע א) בפרי שביעית ראשון מכירה בלבד (משמע ב) בפרי שני מכירה או חילול הנקרא פדיון. (וי' בהר כה,ד) **וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר** – מהפך פשטא, מוציא מהפשט ומאפשר פדיון (=חילול)

ויקרא בהר כה,טו: במספר שנים אתר היובל תקנה מאת עמיתך במספר שני-תבואת ימך-לך:

ויקרא בהר כה,טז: לפיו רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט מקנתו פי מספר תבואת הוא מך לך:

[ספרא בהר פרשה ג סוף פרק ג אות י] מנין למוכר שדהו בשנת היובל אינו מותר לגאול פחות משתי שנים תלמוד לומר (וי' בהר כה,טו) **שנים ... תקנה מאת עמיתך, (כה,טו) אתר היובל** סמוך ליובל, ומופלג מן היובל מנין תלמוד לומר (וי' בהר כה,טז) **לפיו רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט מקנתו, (וי' בהר כה,טו) שני-תבואת** לא שנת שדפון ולא שנת ירקון (טט: למעט שנים שלא ראויית לתבואה), ולא שביעית עולה לו מן המניין (טט: למעט שנה האסורה לעבוד בה), נרה או הבירה עולה לו מן המניין (ע"פ הח"ח בשנה ראויה לתבואה עשה ניר ולא זרע או הניחה בור הפסיד לעצמו). ר' אלעזר אומר מכרה לו לפני ראש השנה והיא מליאה פירות, יכול יאמר לו הניחה לפני מליאה כדרך שהנחתיה לפני מליאה תלמוד לומר (וי' בהר כה,טז) **פי מספר תבואת הוא מך לך**, פעמים שאתה אוכל ממנה שלשה תבואות לשתי שנים.

[הח"ח ת"ל (וי' בהר כה,טו) שנים ... תקנה מאת עמיתך ומיעוט שנים שתיים והיינו דשתי שנים ראשונים מוכרח השדה להיות ביד הלוקח ואח"כ יש לו רשות להמוכר לגאלה בדמים אך ינכה לו לפי החשבון עבור אלו השתי שנים. מופלג מן היובל מנין פי' הרי כתיב **(כה,טו) במספר שנים אתר היובל תקנה** ומשמע בהשנים שסמוך להן היה יובל שעבר תקנה במופלג מן היובל מנין שיכול אדם לקנות שדה מחבירו. ת"ל **(טו,כה) לפיו רב השנים תרבה מקנתו וגו' ולפי מעט השנים תמעט מקנתו וגו'**. ומקרא זה בא ללמדנו לפי דרכו שיכול אדם למוכר שדהו סמוך ליובל או מופלג אבל עיקרו לא בא אלא להזהיר את הקונה שיהיה במקחו שלא ירבה לו בדמיו אם הוא סמוך לפני היובל ובא להודיע כי השדה תחזור לבעליה ביובל מיהו אם ריבה לו בדמיו או מיעט אין לו אונאה שהרי אמרנו אין אונאה לקרקעות. לפי **[הח"ח ת"ל (וי' בהר כה,טו)]** הרישא של **(טו,כה)** היא עצה טובה לקונה

ב-**[ספרא בהר פרשה ג סוף פרק ג אות י]** מוצגים נושאים אחרים. (א) זמן מינימלי לגאולת שדה מכורה; (ב) ערך התשלום בקניה לפי מספר שנים של הקנין; (ג) אלו שנים נכללות ואילו שנים ממועטות משנות הקנין. נסביר את הנושא (ג) אלו שנים נכללות ואילו שנים ממועטות משנות הקנין.

-**[ספרא שם] (וי' בהר כה,טו) שני-תבואת** לא שנת שדפון ולא שנת ירקון (טט: למעט שנים שלא ראויית לתבואה), ולא שביעית עולה לו מן המניין (טט: למעט שנה האסורה לעבוד בה), נרה או הבירה עולה לו מן המניין (ע"פ הח"ח בשנה ראויה לתבואה עשה ניר ולא זרע או הניחה בור הפסיד לעצמו). יש לברר מה המקור לחילוק בין שנים שלא עולות למנין לעומת שנים שעולות למנין. מוצע ההסבר הבא.

(וי' בהר כה,טו) **לפיו רב השנים** – (סלוק) מונח לגרמיה (= מונח פסק) מונח רביעי, תבנית טעמים העשויה לפעול כעין מדה י"א מל"ב מדות "סדור שנחלק"

בקריאה ללא פסק נקבל **לפי רב השנים** היינו המשמעות הפשוטה להתבונן במספר השנים שנותרו עד היובל הבא.

בקריאה עם פסק (שלב א) המלים **רב השנים** מצטרפות למלה **לפיו** מתקבל **לפי רב השנים** | **רב השנים** הימני זה המשמעות לעיל.

(שלב ב) הצד השמאלי טעם **(טו,כה) לפיו** מונח לגרמיה קושר את ראש **(טו,כה) לפי רב השנים** אל הפסוק הקודם. היינו שהמכירה נעשית לפי רוב השנים שעובדים בהן והמניבות פירות. לכן מתמעטות השנים שלא מניבות מפגעי הטבע בגזרת עליון ומאסור עליון.

הקריאה תהיה **(כה,טו) במספר שני-תבואת ימך-לך (כה,טו) לפי רב השנים** המניבות פירות כאשר מותר לעבוד, גם אם לא עבד. אבל לא על השנים בהן מותר לעבוד ולא גדל מגזרת ה' (שדפון, ירקון) ולא על שנות שביעית שאסור לעבוד.

מזה מתקבל הלמוד בתו"כ **(וי' בהר כה,טו) שני-תבואת** לא שנת שדפון ולא שנת ירקון, ולא שביעית עולה לו מן המניין, נרה או הבירה עולה לו מן המניין

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעת (ט"ו) כי במצוותך האמנותי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג: תמצית ההשערות: אנתון, סלוק - סוף פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא - שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 - סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4 ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישייה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ו"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע"פ.

(וי' בהר כה,טז) לפי רב השנים - מונח רביעי, בתפקיד של לפחות ארבע פרטים (א) שנים ראיות לתבואה (ב) שנים שלא ראיות לתבואה מגזרת ה' (ג) שנות שביעית שאסורות לעבוד בגזרת ה' (ד) שנים ראיות לתבואה שעשה ניר ולא זרע או הניחה בור. צריך עיון האם בסוף תקופת החכירה יוחזרו תשלומים עבור שנים שלא היו ראיות לתבואה מגזרת ה'.

ויקרא בהר כה,טז: לפי רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט מקנתו כי מספר תבואת הוא מכר קד:
גי' - יתיב, דווקא מספר תבואות ראיות ולפחות שתיים, כפי [רש"י] (כה,טז) ... כלומר מספר שנים של תבואות, ולא של שדפון, ומיעוט שנים שנים הנדרש מ-(כה,טז) שני-תבואות.
ראה יתיב

ויקרא בהר כה,יז: ולא תנונו איש את-עמיתו ויראת מאל ה'ך פי אני ה' אלהיכם:
(וי' בהר כה,יז) ולא תנונו איש את-עמיתו - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שני למודים, מהפך פשטא מלמד שלפחות אחד מהלמודים יוצא מפשט הכתוב. (למוד א) רבותינו ז"ל דרשו **[ב"מ נ"ח ב]** שהכתוב מדבר באונאת דברים (ראה הרחבה בתו"ש קטז, קיז), (למוד ב) **[תורה שלמה קטן]** ולא תנונו איש את עמיתו, תנו רבנן המאנה את הגר (אונאת דברים) עובר בשלשה לאוין (לא תנונו איש את עמיתו, אל תנונו איש את אחיו, גר לא תונה) והלוחצו דוחקו **(ורמב"ם מכירה פי"ד הט"ו)** זה הונית ממון) עובר בשנים **[ב"מ נט,ב]** **(ורמב"ם שם)** בשלושה לאוין אל תנונו איש את אחיו, לא תנונו איש את עמיתו, לא תלחצנו (המקור הבא ממעט מלאו אונאת דברים מי שאינו שומר תורה ומצוות) **[תו"ש קטז]** אמר רב חנינא בריה דרב אידי מאי דכתיב **(כה,יז) ולא תנונו איש את-עמיתו** (כאילו כתוב עם אתו) עם שאתך בתורה ובמצות אל תנונו **[ב"מ נט,א]**

(המקור הבא כעין מוציא אונאת דברים מפשטו ומעביר להקנטת גר ולהקנטת בעל יסורים) **[תו"ש קיז] (וי' בהר כה,יז) ולא תנונו איש את-עמיתו ויראת מאל ה'ך** ... הא מה אני מקיים לא **(כה,יז) ולא תנונו איש את-עמיתו**. באונאת דברים. הא כיצד אם היה בעל תשובה, אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים. אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך. אם היה גר ובא ללמוד תורה, אל יאמר לו פה שאכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה. אם היו יסורים באין עליו או אם היו חלאים באין עליו, או שהיה מקבר את בניו. אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חביריו לאיוב **(איוב ד) (ו) הלא יראתך פסקתה תקנתה ותם דרביך: (ו) זכרנא מי הוא נקי אגד לאיפה ישרים נקדו:** (המשך הגמרא עוד דוגמאות של אונאת דברים כפשוטו) אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו שלא מכר מעולם. ר"י אומר אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים, שהרי הדבר מסור ללב, וכל דבר המסור ללב נאמר בו **ויראת מאל ה'ך [ב"מ נח,ב]**

[תו"ש קיח] אמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחאי גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה (דברים) נאמר בו **(כה,יז) ויראת מאל ה'ך**, וזה (ממון) לא נאמר בו ויראת מאלהיך. ור' אלעזר אומר זה (אונאת דברים) בגופו וזה (אונאת ממון) בממונו. רבי שמואל בר נחמני אמר זה ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון **[ב"מ נח,ב]**
[תו"ש קיח*] (כה,יז) ויראת מאל ה'ך ויראת (הי ירא), ממי שפוקד על אלו [תוספתא ב"מ פ"ג ה"ד]

(כה,יז) ויראת - טפחא ללא מרכא לפניה בתפקיד שנוי ללמד על חומרת אונאת דברים בגלל שזה דבר המסור ללב המאנה והפוגע בנפש המאונה. וב-**[אור החיים]** להלן כיון שאין לאו של אונאת דברים נתון לבית דין של מטה, ה' מעביר אותו בית דין של מעלה. **(כה,יז)**
(כה,יז) מאל ה'ך - אתנה מגביל היראה לאונאת דברים ע"פ **[תו"ש קטז] [ב"מ נט,א]** עם שאתך בתורה ובמצות

[אור החיים] (וי' בהר כה,יז) ולא תנונו וגו'. רבותינו ז"ל דרשו **[ב"מ נ"ח ב]** שהכתוב מדבר באונאת דברים, ולפי פשט הכתוב ירצה כי הגם שאמר למעלה **(וי' בהר כה,יז) אל-תנונו** ודקדק לומר מיד להודיע כי באונאת מטלטלים הכתוב מדבר ולא באונאת קרקע, חש הכתוב שיטעה הטועה כי בקרקעות מותר לאונות, לזה אמר לא תנונו וגו', ואמר **(כה,יז) ויראת מאל ה'ך** פירוש הגם שאין דין אונאה בהם, הוא דוקא לענין משפט יושבי תבל, אבל לעולם איסור אונאה יש בדבר, וטעם שאמרתי שאין בו אונאה הוא מטעם שהנחתי משפט זה לרון אותו **אני**, והוא אומר **(כה,יז) פי אני ה' אלהיכם** פירוש שופט אתכם בדבר הזה לא לצד שמותר לאונות בקרקע, והרבה דינים מצינו בתורה שה' **סלק משפטם לבית דין של מעלה**, ועיין מה שכתבתי בפרשת משפטים (כ"א י"ב) ומה לפנינו יש טעם בדבר לצד שימצא אדם מוכר שוה מאה בחמשים או להפך אין בית דין יכול לעמוד על הדבר לדעת הקנין שהוא לצד הרצון ואת שהוא לצד האונאה ו**סלק ה' דינו לבוחן לבוח** ויודע מחשבות אדם ותחבולותיו:
וכבר כתבתי למעלה כי מקח טעות ישנו אפילו בקרקעות, וכן כתב הרמב"ם בפרק ט"ו מהלכות מכירה וכן המוכר לחבירו קרקע וכו' ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח מחזירו אפילו לאחר כמה שנים ע"כ, ופירושו זה כללוהו חז"ל במאמרם שאמרו אל תנונו באונאת דברים שבוה נכלל כל מין אונאה כי גם המאנה חברו לרמותו בדברי שקר הוא מאנהו והרי הוא בכלל אונאת דברים:

(כה,יז) פי אני ה'ך - תביר מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים שחלקה ממועט מענין מסוים, כאן ע"פ **[אור החיים]** באונאת קרקעות הגם שאין דין אונאה בהם, הוא דוקא לענין משפט יושבי תבל, אבל לעולם איסור אונאה יש בדבר, וטעם שאמרתי שאין בו אונאה הוא מטעם שהנחתי משפט זה לרון אותו **אני**, והוא אומר **(כה,יז) פי אני ה' אלהיכם** פירוש שופט אתכם בדבר הזה לא לצד שמותר לאונות בקרקע, והרבה דינים מצינו בתורה שה' **סלק משפטם לבית דין של מעלה**,
(כה,יז) פי אני ה'ך - תביר כמחלק וממעט מקבוצת הפרטים המרומזת בטעמי מרכא טפחא של **אני ה'ך** דין אונאה בקרקע משפיטה בבית דין של מטה ומעביר אותו לבית דין של מעלה. או לומר שממועט מכאן דינים שיכולים לרון בית דין של מטה ונשארים דינים שנידונים בבית דין של מעלה.

[תו"ש קיט] (וי' בהר כה,יז) פי אני ה'ך אלהיכם ממהר אני להפרע על ידי אונאה מכאן אמרו כל הצועק מאונאת דברים נענה מיד **[מדרש הגדול]**. **(כה,יז) פי אני ה'ך** - מרכא טפחא בתפקיד כעין יתור לרבות כאן למהר את היענות ה' לצעקת המאונה. אבל טעם **(כה,יז) אלהיכם** - סלוק כמגביל ללמד שארך אפים עד שמעניש כאשר האדם חוזר ועובר פעמים אחדות על הלאו. **[ספרא בהר פרשה ו פרק ט אות ו] (וי' בהר כה,יז) פי אני ה'ך אלהיכם (ו,ב) את-שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו,** כנגד זה הנמכר לעכו"ם הכתוב מדבר ...
מוצע ללמוד מהכתוב הדומה לנאמר ב- **(כה,יז) אלהיכם** - סלוק כמגביל את שנמכר לעקר גר מלא לקיים את התורה והמצוות.

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעת לטעם (ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: **תמצית ההשקפה**: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שנוי ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ו"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; תלישא-גדולה = תלסא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע פ.

1.13 ויקרא בהר כהא, (התשפ"ג)

ויקרא בהר כהי: וְעִשְׂתֶּם אֶת־חַקְתִּי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשְׂתֶּם אִתָּם: וְיִשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ לְבַטַּח:
ויקרא בהר כהיט: וְנִתְּנָה הָאָרֶץ פְּרִיָּה וְאָכַלְתֶּם לְשִׁבְעָה: וְיִשְׁבַּתֶּם לְבַטַּח עֲלֶיהָ:

[רש"י] (וי' בהר כו,יח) וְיִשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ לְבַטַּח - שבעון שמטה ישראל גולים, שנאמר **(וי' בח' כו,לד) אַף תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־שִׁבְתְּתֶיךָ** **כָּל יְמֵי הַשָּׁמָיִם** ואתם בארץ איביכם או תשבת הארץ והרצת את־שִׁבְתְּתֶיךָ: ושבעים שנה של גלות בכל, כנגד שבעים שמתות שבטלו היו: **[שפת"ח כ] ופירוש (וי' בהר כו,יח) וְעִשְׂתֶּם אֶת־חַקְתִּי** וגו' להתחלת הקרא מיירי בחקות ומשפטים של שמיטה דאם לא כן מה ענין זה לכאן; **[רמב"ן] (וי' בהר כו,יח) (יח - יט) וְעִשְׂתֶּם אֶת־חַקְתִּי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ** - יזהיר בחוקים, מפני השמיטה והיובל הנזכרים לפי שהם מכלל החוקים, והמשפטים מפני דין חזרת הממכרים והעבדים ביובל והאונאה. ואמר **(וי' בהר כו,יח) וְיִשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ לְבַטַּח**, שבעון שמיטה ויובל ישראל גולים. וחזר ואמר **(וי' בהר כו,יט) וְנִתְּנָה הָאָרֶץ פְּרִיָּה וְאָכַלְתֶּם לְשִׁבְעָה וְיִשְׁבַּתֶּם לְבַטַּח עֲלֶיהָ**: שלא תצטרכו לצאת ממנה בשביעית לגור בארץ אחרת מפני חוסר לחם:

[מושב זקנים] (וי' בהר כו,יח) וְעִשְׂתֶּם אֶת־חַקְתִּי. פי' הרמב"ן זה חוזר על השמיטה והיובל שהם מכלל החוקים, ואת משפטי תעשו זה חוזר על חזרת הממכרים והעבדים ביובל והאונאה. ואמר וישבתם על הארץ לבטח שבעון שמטה ויובל ישראל גולים. וחזר ואמר ונתנה הארץ פריה וישבתם לבטח עליה, שלא תצטרכו לצאת ממנה בשביעית מפני חסר לחם: לפי שכתוב ב-**(וי' בהר כו,יז) וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיִרְאֶתָּה מֵאֲלֵהֶיךָ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם**: אז לפי **[רש"י] ו- [שפת"ח] מפרשים שהנאמר ב- (וי' בהר כו,יח) על ישיבת ארץ-ישראל לבטח היא תוצאה של שמירת ועשיית חוקים ומשפטים של שמיטה**.

[רמב"ן] [מושב זקנים] מקשרים חוקי ומשפטי השמיטה אל חוקי ומשפטי תורה בכלל מפני דין חזרת הממכרים והעבדים ביובל והאונאה. שמירת חוקי ומשפטי השמיטה מבטיחה התמדה בישיבת הארץ עם שובע (בטחון תזונתי) ומונעת גלות.

גשלב הסבר ע"פ תבניות הטעמים בהסבר של

[פנים יפות] (וי' בהר כו,יח) וְעִשְׂתֶּם אֶת־חַקְתִּי. (פשטא מקף זקא-קטן)

(וי' בהר כו,יח) וְעִשְׂתֶּם אֶת־חַקְתִּי – מקף בורר בין שני מסלולי למוד במשמע מלת "חק" (א) גזרת מלך הקב"ה דבר שלא היה ידוע (שאין לו הסבר) מצד השכל (האנושי); (ב) גם משפט שיש לו הסבר מצד השכל האנושי, זה הסבר חלקי, הוא בעצם חק מצד הקב"ה לפי הסבר זה למקף אז **וְעִשְׂתֶּם** – פשטא במשמע פשוט שיש לעשות המצוות בין שהן חק ובין שהן משפט כי כך צוה הבורא. וזה מה שכתב **[פנים יפות]**

לפי פשוטו (של הכתוב) **חַקְתִּי** (זקא-קטן מלמד על שני דברים) קאי על מצות היובל, דהיינו (שבה שתי מצוות) **(א) החזרת השדות (ב) ושילוח עבדים** שהם גזירות וחוקי המלך יתברך, כמו שפירש"י במקומות רבות שחק נקרא על דבר שלא היה ידוע מצד השכל, וכיון שהם מצוות מעשיות כתיב תעשה **(וְעִשְׂתֶּם)**. **וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ**, (מקף ללא הסבר, מרכא טפחא בתפקיד קבוצת פרטים העשויה להתרחב) דהיינו (קבוצת מצוות שכליות) **(א) מצות אונאה** במו"מ **(ב) מצות אונאה** (שיש בה אופנים אחדים) בדברים שהם מצד השכל שלא לצער לחבירו לא בגופו ולא בממונו, וכיון שהם שב ואל תעשה, אפ"ה אמרו חז"ל **[קידושין לט,ב]** ישב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה, ועוד יבואר לקמן בס"ד בר"פ בחוקתי:

וְעִשְׂתֶּם אִתָּם – מונח מרבה אתנה מגביל ובסה"כ רבוי הגבלות כמפרש **[פנים יפות]** שלא לצער לחבירו לא בגופו ולא בממונו, ... שהם שב ואל תעשה

בהסבר הבא מובאים שני למודים אחרים אלא שהם יוצאים מהפשט, אשר בשיטת ההסבר שלנו צריכים טעם מהפך לפני טעם פשטא. **[משך חכמה] (וי' בהר כו,יח) וְעִשְׂתֶּם אֶת־חַקְתִּי** וכו' **(וְיִשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ לְבַטַּח: (וי' בהר כו,יט) וְנִתְּנָה הָאָרֶץ פְּרִיָּה וְאָכַלְתֶּם לְשִׁבְעָה וְיִשְׁבַּתֶּם לְבַטַּח עֲלֶיהָ**: כי יש שני שנאות ללאום: האחת מצד שנאת הדת המפרדת בין העמים, והשנית מצד שנאת הקנאה מהעושר והמעלה. לכן אמר **וְעִשְׂתֶּם אֶת־חַקְתִּי** (זקא-קטן מלמד על שני דברים), וכו", כי כשתשמרו התורה בכלל, (למוד א) תסוכך ההשגחה עליהם, שלא יהיה עליהם שנאת הדת. **(למוד ב) וְאָכַלְתֶּם לְשִׁבְעָה** וכו", שאז לא יהיה עליכם שנאה מצד הקנאה, כי תהיו מלאים כל טוב, **(שמ' תטא לד,כד) וְלֹא־יִחַלְדוּ אִישׁ אֶת־אָרְצוֹ**.

אילת השחר=הרב א"ל שטיינמן] (וי' בהר כו,יח) וְעִשְׂתֶּם אֶת־חַקְתִּי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשְׂתֶּם אִתָּם. בת"כ (=ספרא] להלן) איתא ליתן שמירה ועשי' לחוקים ושמירה ועשי' למשפטים (וכן דרשו לעיל י"ח ה'), וצ"ב דא"כ ה"י צ"ל את חקתי ומשפטי תשמרו ועשייתם, דאז תיבת תשמרו ה"י הולך על החוקים והמשפטים, והנה כשכתוב בתורה לשון שמירה זה לאו (ע"י מנחות ל"ו ב') וא"כ כל העובר על אחד מדיני התורה עובר גם בלאו זה, ומ"מ אין לוקים על לאו זה כיון דהוי לאו שבכללות (וע"י יבמות כ' ב'):

(כו,יח) וְיִשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ לְבַטַּח. פרש"י שבעון שמיטה ישראל גולים. והנה מה שנענשין על עון שמיטה בגלות, אפשר לפרש משום שזה מצוה שעושים עם הקרקע, וכשלא מקיימים את המצוה על הארץ שיושבים בה, אומרת הארץ שילכו ממנה [וסברא זו מובנת יותר לדעת המנ"ח] **[מנחת חנוך]** שהבאנו לעיל פסוק ב' ששמיטה זה חובת קרקע ולא רק על הגברא]: ובברכה זו נכללים שני ברכות, שישבו בארץ, וגם שישבו שם **לְבַטַּח**:

(כו,יח) עַל־הָאָרֶץ – מקף כבורר בין ישיבת ארץ-ישראל ובין ישיבת ארץ אחרת. רק ב- **(כו,יח) וְיִשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ** (ה' הידיעה לכוון לארץ ידועה היא א"י) – מרכא טפחא כיתור לרבות ברכות בישיבת א"י וגם זה עם הגבלה **לְבַטַּח** – סלוק מגביל רבוי הברכות למקיימי חוקי ומשפטי התורה ובם חוקי יובל ושמיטה שהם רק בא"י. (ראה **[הח"ח]** על **[ספרא]** על **[יח,יט]**) הנה פסוקים אלו ממשכיכים לדבר בענין שמיטה (טט: ויובל) כמו שכתב **[פנים יפות]** ביובל **(א) החזרת השדות (ב) ושילוח עבדים**; ביובל ושמיטה **(א) מצות אונאה** במו"מ **(ב) מצות אונאה** דברים), וצ"ב דלעיל באמצע עניני שמיטה כתובים כמה פסוקים בדיני אונאה: טט: אפשר לומר שבזכות שמירת חוקי ומשפטי יובל ושמיטה שמנה **[פנים יפות]** זוכים לישב בארץ-ישראל לבטח מאויבים ומרעב.

[ספרא] והמפרשים הבאים **[החפץ חיים=ח"ח] ו- [התוה"מ=מלב"ם]** מקשרים שמירת ועשיית חוקים ומשפטים שכאן, בלי להזכיר שהם בעניני שמיטה, אל שמירת ועשיית חוקים ומשפטים במקומות אחרים בתורה. **[התוה"מ]** רק בפירושו לסיפא של **(כה,כא)** מפרש "חוקים ומשפטים" שכאן לשמיטה.

[ספרא בהר פרשה ג פרק ד אות ג] (וי' בהר כו,יח) וְעִשְׂתֶּם אֶת־חַקְתִּי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשְׂתֶּם אִתָּם ליתן שמירה ועשייה

ב"ה טוב טעם ודעת ולמדינת אגמתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה ובעל-פה, התשס"א - התשפ"ג: **תמצית ההשקפה**: אתנה, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגבית; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מדרך; רבוי; דואג - מדרך; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טחא - שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגלגל, תור לרבות, מכל מקום; דואג תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 - סדור שבחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישייה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחאה; תלישא-גדולה = תלישא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחאה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים, וישבתם על הארץ ולא גולים, ללבטח ולא מפוזרים.
[החפץ חיים=הח"ח ג] ליתן שמירה ועשייה למשפטים שמירה זו המשנה ללמד דע"ז נשמר הדבר ושמירה לחוקים כבר נאמר בפרשת אחרי אלא ששם נזכר שע"ז של שמירת החוקים והמשפטים (טט: של כל התורה) יחיה לעולם שכולו טוב כמה דכתיב **שם (וי אח"מ יח,ה)** ושמרתם את-חקת' ואת-משפטי אשר יעשה אתם האדם נתן פתם אני ה': ופי' רש"י נתן פתם לעוה"ב ובפרשה זו הבטיח לנו הש"י שע"י קיום התורה נשכח על הארץ ללבטח ולא גולים שבעון שמיטה ישראל גולים כמו שכתוב בפרשה כחוקותי ולא מפוזרים אפילו להתפחד שמה תגלו אלא בבטחון גמור **[לפי [הח"ח] מדובר כאן בעשיה ושמירה של כלל חוקי ומשפטי התורה (התוה"מ = מלב"ם לה (על הספרא הנ"ל)] (וי בהר כו,יח) וישבתם את-חקת' ואת-משפטי תשמרו]**. ובפרשת אחרי תפס **(וי אח"מ יח,ד)** את-משפטי מעשו ואת-חקת' ואת-משפטי אשר יעשה אתם האדם נתן פתם אני ה': כאן **(וי בהר כו,יח)** דבר לפי הרגיל שהחוקים רגיל לעשות לא לשמור בלב כי אין להם טעם והמשפטים ישמרו בלבבות כי השכל מחייבם וקשה לעשותם. ובכל זאת הוסיף **(וי בהר כו,יח) וישבתם** ליתן עשיה לשניהם (טט: לחוקים ולמשפטים).
ושם **(וי אח"מ יח,ד)** דבר מצד ענין החוקים והמשפטים. החוקים ניתנו להשלים הנפש ועקר ענינה ההשכלה והמשפטים ניתנו להשלים חיי הגוף ועיקרם העשיה, בכל זאת הוסיף **(וי אח"מ יח,ה) וישבתם** ליתן שמירה לשניהם (טט: אף על פי שלחוקים אין טעם, כמו שכתב לעיל, והן גורת מלך), וכמ"ש (טט: וכמו שפרשנו) (בס' קלד) ע"י מ"ש שם, ובפי' קדושים אמר שמירה ועשי' על שניהם **(וי קדשים יט,לז) וישבתם את-פל-חקת' ואת-פל-משפטי וישבתם את-חקת' ואת-משפטי תשמרו** - טפחא כסוגרת את הענין מתחילת הפסוק עד אליה וכך תומכת בהסבר **[התוה"מ]** שהכתוב **ויעשיתם אתם** מתיחס לחוקים ולמשפטים. כדי שלא יובן שמלת **אתם** בלשון רבים מתיחסת רק אל הכתוב ואת-משפטי שגם הוא בלשון רבים.
(וי קדשים יט,לז) וישבתם את-פל-חקת' ואת-פל-משפטי ויעשיתם - טפחא כסוגרת את הענין מתחילת הפסוק עד אליה וכך תומכת בהסבר **[התוה"מ]** שהכתוב **אתם** בלשון רבים מתיחס אל **(וי קדשים יט,לז) וישבתם ... ויעשיתם** שהשמירה והעשיה היא גם של החוקים וגם של המשפטים.
(וי בהר כו,יח) ויעשיתם את-חקת' וישבתם - פשטא מקף זקא-קטן, זקא-קטן מלמד על שני דברים, פשטא מלמד על שני הדברים הנרמזים ב זקא-קטן הם בפשט, מקף כבורר בין שני מסלולי לימוד (א) חוקי יובל ושמירה (ב) חוקי ומשפטי תורה בכלל. הפירוש שאלו חוקי ומשפטי יובל ושמירה מקשר לענינו של הכתוב. הפירוש שאלו חלק מכלל חוקי ומשפטי התורה מקשר למקומות אחרים בתורה.

ויקרא בהר כה,יט: ונתנה הארץ פרחה ואכלתם לשבע וישבתם ללבטח עליה:
[ספרא בהר פרשה ג פרק ד אות ד] (וי בהר כו,יט) ונתנה הארץ פרחה ואכלתם לשבע שיהא אדם אוכל הרבה ושבע דברי ר' יהודה, רבן שמעון בן גמליאל אומר אף אינה סימן ברכה אם כן למה נאמר **ואכלתם לשבע**, אוכל ולא גוסי ג' [התוה"מ] ניסי = איסטניס ולכן אוכל מעט), דבר אחר **ואכלתם לשבע** שלא יהא דבר חסר משולחנו שלא יהיה עולה לו, **וישבתם ללבטח**, ולא מפוזרים ולא מפוזרים **עליה** ולא גולים.
[החפץ חיים=הח"ח ד] שיהא אדם אוכל הרבה ושבע פי' יהיה לכם פירות הרבה ותוכלו לאכול מהן הרבה עד שתשבעו ולא יהא צריך למעט אכילתו בשביל להניח ליום מחר אף היא אינה סימן ברכה שאינו שבע עד שיאכל הרבה אוכל ולא גוסי פי' ר"ש אינו צריך למלאות בטנו עד שיהא פותח פה מחמת הבלו ועשן של מאכל אלא באכילה מועטת ישבע וקל ובריא בה. ולפי הנראה רש"י ג"כ כיון לפירוש זה שהיה פירוש אוכל קמעא ומתברך במיעו ובודאי כונתו למאמר זה של התוה"כ שלא יהיה דבר חסר משולחנו שלא יהיה עולה לו פי' שלא יתמלא רצונו אלא מכל מה שיתאוהו יתמלא לו רצונו. ולא גולים כבר אמר למעלה אלא הכא בא לומר בארצכם אתם יושבים בטח אבל אם תגלו לחו"ל לא תשבו בטח.
(וי בהר כו,יט) ואכלתם לשבע, אוכל ולא גוסי, **לשבע** - אתנה כמגביל **ואכלתם** - טפחא בתפקיד כפוחח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו וטעמו כאן ההגבלה ואז **ואכלתם** - טפחא בתפקיד שנוי, אפשר שזה השנוי מדברי ר' יהודה של אכילה רבה, כ-רבן שמעון בן גמליאל אומר (אכילה רבה) אף אינה סימן ברכה, אלא אכילה משביעה כצורך הגוף לקיומו ולא מעבר לכך.
(וי בהר כו,יח) ללבטח - סלוק מגביל את ההבטחה של ישיבה בבטחון גמור לישיבה בארץ-ישראל בלבד.
[התוה"מ לו] (וי בהר כו,יח) וישבתם על-הארץ ללבטח הישיבה היא הפך הגלות מן הארץ. והבטחון הוא הפך הפחד, וכפל זה שנית **(וי בהר כו,יט) וישבתם ללבטח עליה** תחלה אמר שע"י שישמרו מצות שמיתין לא יגלו מן הארץ כי בעון שמיתין גלות בא לעולם. כמ"ש בשבת (דף כט), וע"כ הקדים **(וי בהר כו,יח) וישבתם על-הארץ** קודם ללבטח כי הוא העיקר בכוננת האומר, ומוסיף (טט: ב-**(וי בהר כו,יט)**) שתתן הארץ פרי' ולא יהי רעב ועי"כ ישבו לבטח ולא יפתדו מחסרון לחם. וע"ז הקדים **(וי בהר כו,יט) וישבתם ללבטח** קודם **עליה**. שמציין שלא יגלו כי זה העיקר בכוננה ומדבר בפחד רעב. ואמר ולא מפוזרים ולא מפוזרים כי (טט: כנאמר ב-**[בנבא קמא ס,ב]**) על ירידת אברהם אבינו למצרים) רעב בעיר פור רגליך, ומ"ש **(וי בהר כו,יט) ואכלתם לשבע** פי' ר"י אוכל הרבה והק"א נדחק בפי'. אמנם ראיתי בפסיקתא זוטרתא כתוב אוכל קמעא ושבע, וכן הי' בגי' רש"י בפי', וכן במ"ש **(וי בח' כו,ה) ואכלתם לקמכם לשבע וישבתם ללבטח בארצכם**: פי' בספרא אוכל קמעא והוא מתברך במיעו כמ"ש **(שם' מש' כג,כה) ובכר את-לחמך וסתמא ר' יהודה, וכן נראה לגרוס בכאן, ורשב"ג סובר שם"ש (שם' מש' כג,כה) ובכר את-לחמך היינו שלא יזיק לו המאכל כמ"ש **(שם' מש' כג,כה) וסתמא ר' יהודה, וכן נראה לגרוס בכאן, בב"ק (דף צב).** ופי' ולא ניסי מלשון אסטניס (בורר אוכל מעט). **וכמ"ש בגמ' שם פ"ג חלאים יש במרה כמנין מחלה שלא יזיק לו איסטניו, ומ"ש שלא יהי' דבר חסר היינו שיהא בריא אולם אוכל כל מיני מאכלים. ובא לשון שביעה על שלא חסר נפש מכל אשר יתאוה, ומ"ש אף היא אינה סימן ברכה. כי ס"ל שהברכה במאכל הוא אם אוכל כפי הטבע לא בנס. כמ"ש תמיד (יובאל כו,ב) ואכלתם אכול ושבוע. וכדומה. והנה יקשה לדעת ר' יהודה מ"ש **(וי בהר כו,ב) וכי תאמרו מה-נאכל בשנה השביעת וכו' (וי בהר כו,בא) וצויתו את-ברכת' לכם בשנה הששית ועשת את-התבואה לשלש השנים**: ל"ל ברכה זאת. הלא אוכל קמעא ומתברך במיעו ויספיק תבואת שנה אחת לג' שנים. אולם לר' יהודה זה ביאור הכתובים. כי באמת יש שני מיני ברכות. א] ברכה בפירות ששנה א' תעשה תבואת שלש שנים. ב] ברכה במעיים שתספיק תבואת שנה אחת לג' שנים. והנה הברכה הראשונה קרובה אל הטבע שיש **שנה מבורכת מוצאת כפי ג' שנים**, אבל הברכה השני' היא נס. וידוע שהנס לא יעשה רק לצדיקים גמורים הראויים לזה, וכבר אמרו חז"ל דכל מי שיי"ל מה לאכל היום ואומר מה נאכל למחר ה"ז מקטני אמנה. ואיש כזה בודאי אינו ראוי לנס.****

(וי בהר כו,ב) ונתנה הארץ פרחה - מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן רומז לשתי ברכות, מהפך פשטא לפחות אחת מהברכות שלא כדרך הטבע. **ואכלתם לשבע** - מונח מרבה אתנה מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות שקטני אמנה אינם ראויים לנס.

